

מערין בה... אומר כלבו... המורה השם

אבינו אלכננד במורד בית חורון... המורה השם

עבדי להון נקרוהא ומש בהון אמרי כי חלפי... המורה השם

ישאל הבא נקמלינו ולא הוא ידעי דארין... המורה השם

היה מכבני קמפיהו דישאל ויהוה אברבן מורי... המורה השם

בהרי הדרי וקמלינו ונתת דמביהו לנחלי... המורה השם

ארננו כי אתו אתה רבא הוא דמא דקא נפיק... המורה השם

מביני מורי אתו ואמרי להו לישאל ואמרו... המורה השם

שרה היינו דכתיב 'ואשר הנחלים אשר... המורה השם

נשה לשבת עד וגשען לנבול מואב... המורה השם

אבני אלנביש מאי אבני אלנביש רבא... המורה השם

משה עניו מאד וכתיבו ויורדלו הקולות... המורה השם

והרבד ומפר לא נחך ארצה יירדו על גב... המורה השם

אישי וה יהושע דכתיב 'קח לך את יהושע... המורה השם

בן נון אשר רוח בו כתיבו 'יודי... המורה השם

בנוסם מפני בני ישראל הם במרד ברת... המורה השם

חרון וה' השליך עליהם אבנים גדולות... המורה השם

אבן שבקש עונ מלך הדשן לרויח על... המורה השם

ישאל נמרא נמורי לה אמר מחנה ישראל כמה... המורה השם

ואיעקר טורא רב חלמא פרסי ואישרי עלייהו... המורה השם

בר חלמא פרסי ואיתיה על רישיה ואיתיה קדשא... המורה השם

בני חלמא פרסי ויורדיה רבא דכתיב 'שני רשעים... המורה השם

ברוך דיין האמת ועל לוז אומר וזכר את הצדיקים... המורה השם

אליהם את ערי הכזר ויזכור אלהים את אברדם... המורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

הרואה פרק תשיעי ברכות נד:

אבני אלכננד במורד בית חורון. והיה מקום שגפלוס מתנה... המורה השם

עבדי להון נקרוהא ומש בהון אמרי כי חלפי... המורה השם

ישאל הבא נקמלינו ולא הוא ידעי דארין... המורה השם

היה מכבני קמפיהו דישאל ויהוה אברבן מורי... המורה השם

בהרי הדרי וקמלינו ונתת דמביהו לנחלי... המורה השם

ארננו כי אתו אתה רבא הוא דמא דקא נפיק... המורה השם

מביני מורי אתו ואמרי להו לישאל ואמרו... המורה השם

שרה היינו דכתיב 'ואשר הנחלים אשר... המורה השם

נשה לשבת עד וגשען לנבול מואב... המורה השם

אבני אלנביש מאי אבני אלנביש רבא... המורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

מורה השם

העולם הגומל לחייבים וכו' כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דמרגום (בראשית י"ג כג) רשע חייב על כל זה גומל להם טובות וגם אני כאחד מהם שאף על פי שאיני הגון גמלני כל טוב: וכו' והשומעים אומרים אשר גמלך כל טוב וכו'. אינו נגמרא אלא שהרמב"ם כתבו בפ"י (סג):

ג כתב רב אלפס (שם) צריך לאודווי באנפי עשרה. כדלמך אצוי (סג) וכתב ג"כ דמרי מנייהו רבנן כדלמך רב הונא וכ"כ ג"כ הרמב"ם (סג) וסמ"ג (עשין כו) נכח ההולאה קיד ע"ה. והתוספות (נד: ד"ה ואימא) סוברים דבעינן עשרה ועוד תרי רבנן דה"ל תריסר כיון דלוחמינא לרב הונא ואסיקנא בקשיא וכן נראה שהוא דעת (הרי"ף ו)הרא"ש (סג). [והרי"ף] והרמב"ם וסמ"ג סוברים דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן לקולא והכי משמע

מדלמרינן (סג) גבי עובדא דרב יהודה הלש וכו' והא אמר אצוי לרין לאודוי באנפי עשרה ומהדרינן דהווי צי עשרה אלמא דבעשרה לחוד סגי: וכתב המרדכי (פי' ריב) ומיהו אי ליכא רבנן יצרך: כתוב בארמות חיים ט' (הל' שני וחמישי אומ כה) נהגו להודות אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה: ואם בירך אפילו בפחות מעשרה אין צריך לחזור ולברך וכו'. זו היא סברת רבינו דדייק מלישנא דגמרא [ג] ואין הדיוק נראה בעיני דלדרכה לישנא דלרין משמע שיש עיכוב [ב] בדבר וכן דעת ה"ר יונה כמו שאכתוב בסמוך:

משמע הא דיעבד שפיר דמי עכ"ל אלא דבמך הכי קאמרינן הוה אמרינא לרין ואין לו תקנה אפילו דיעבד אצל קושטא הוה דלרין לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי ונפרק מי שהולואוהו (עירובין ריש דף מ"ח) פריך נמי ודילמא לרין ואין לו תקנה קאמרינן ונראה דהוה נמי דעת הרמב"ם בפרק ו' מהלכות ספר תורה (ה"ט) שכתב אצל הני שרין להניח בין כל חיבה וחיבה כמלא אומ קטנה וכו' כל הדברים האלה לא נאמרו אלא למנוח מן המנוחה וכו' וכ"כ צורה דעה סימן רע"ג (כג) ועיין במהרי"ק שורש ק"ל: מיהו צ"ח יוסף כתב דלדרכה נראה מלשון ולרין משמע שיש עיכוב בדבר וכן דעת ה"ר

יונה שכתב שאם לא היו שם עשרה לרין לחזור ולברך. וכתב בשלחן ערוך (פי"ג) כיון דליכא פלוגמא דרבותא טוב לחזור ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות וכו' אצל לפע"ד העיקר כדברי רבינו שאין לרין לחזור ולברך כל עיקר:

פרישה

לאודוי באנפי עשרה וכו'. הרי"ף כתב ג"כ דמרי מנייהו רבנן וכו' אצל התוספות סוברים דבעינן עשרה ועוד תרי רבנן דה"ל תריסר ואע"פ שצ"ח יוסף מסיק וכתב וי"ל וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וכו' דבר פשוט הוא שטעות סופר הוא ולרין להגיה וכן נראה שהוא דעת הרא"ש, והרי"ף והרמב"ם וסמ"ג סוברים וכו' וק"ל. ועיין באשכנזי שכתב בהדיא שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם. כתב המרדכי מיהו אי ליכא רבנן יצרך. כתוב בארמות חיים נהגו להודות אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה: ה"ג ואמר רב הונא והוא דאיכא תרי רבנן מינייהו. ולא כמו שכתוב בעפרים שלנו שהדייהו וכן אימא דגמרא בהדיא דל"כ קשה מאי פריך מו ואימא וכו': (ה) דלישנא וצריך לאודוי באנפי עשרה משמע דוקא לכתחלה. כתב צ"ח יוסף ואין הדיוק נראה בעיני דלדרכה לישנא דלרין משמע שיש עיכוב בדבר עכ"ל ונאמת שקושיא זו מוקה היא מיהו אפשר ליישב ולומר דהא דמשמע לרבינו לישנא ולרין לאודוי וכו' דוקא לכתחלה

דרישה

וכו' יורדי הים דכתיב (תהלים קז כג) יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים וכתיב המה ראו מעשה ה' וגו' וכתיב ויעמד רוח סערה וגו' וכתיב וישמחו כי ישתוקו וגו' יודו לה' חסדו וגו'. הולכי מדברות דכתיב (שם) ד) תעו במדבר בשימון דרך וגו' רעבים גם צמאים וגו' וכתיב וירדכם בדרך ישרה וגו' וכתיב יודו לה' חסדו. מי שהיה חולה ונתרפא דכתיב

חדושי הגדות

ריש [א] עיין שירי כנה"ג: [ב] מר זוטרא [כ"ה] לפנינו נגמרא ורי"ף אצל דפוס ריב"ה וכו' [ג] מדקאמר לרין לאודוי ולא

מדנרות: כתב הרמב"ם כ"ד מנרן עומד ציינים ומנרן וכו' וכתב בכסף משנה וכו' מנא ליה ומסוס הכי השמיטו בשלחן ערוך ולא כתב דעומד ציינים נמשך אחר רבינו שלא כתבו. מיהו מנהג כל ישראל לנרן מעומד ואין לשנות והכי משמע לישנא דקרא (תהלים קז ג) וירוממוהו עקל עם ונמושב זקנים יהללוהו דמלאמר ונמושב זקנים יהללוהו אלמא דהזקנים ציינים מכלל דמהללים אינם ציינים אלא בעמיה:

ב ואם בירך אפילו בפחות מעשרה אין צריך לחזור ולברך דלישנא וצריך לאודוי באנפי עשרה משמע דוקא לכתחלה. ותלמוד ערוך הוא בפרק היה קורא (דף ט"ו.) דקאמרינן דמנן רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה הקורא את שמע לרין שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל וגו' ופירש רש"י וכל לרין לכתחלה

משמע הא דיעבד שפיר דמי עכ"ל אלא דבמך הכי קאמרינן הוה אמרינא לרין ואין לו תקנה אפילו דיעבד אצל קושטא הוה דלרין לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי ונפרק מי שהולואוהו (עירובין ריש דף מ"ח) פריך נמי ודילמא לרין ואין לו תקנה קאמרינן ונראה דהוה נמי דעת הרמב"ם בפרק ו' מהלכות ספר תורה (ה"ט) שכתב אצל הני שרין להניח בין כל חיבה וחיבה כמלא אומ קטנה וכו' כל הדברים האלה לא נאמרו אלא למנוח מן המנוחה וכו' וכ"כ צורה דעה סימן רע"ג (כג) ועיין במהרי"ק שורש ק"ל: מיהו צ"ח יוסף כתב דלדרכה נראה מלשון ולרין משמע שיש עיכוב בדבר וכן דעת ה"ר

וכו' כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דמרגום חייב: עם כל זה גומל להם טובות וגם אני כאחד מהם שאף ע"פ שאיני הגון גמלני כל טוב. ואין להקשות אנוסה זה מהא דאמרו כל האומר השם יתברך ותמן הוא יותרו מעיו ה' וא"כ איך יאמר שגומל לחייבים טובות ואף שמתים לרשעים בעולם הזה אין זה מיקרי טובה אלא ממנוף [ב] לרשעים ולאדם או עומן להם מגמולם בעולם הזה ואין זה מיקרי טובה ד"ל כמ"ש (התוספות) ה"ר יונה [לד: ד"ה פתח] והביאו בית יוסף לעיל סימן קפ"ט (ד"ה ומ"ש בשם) אמי"ש לוקח נפשות במשפט דאף דיש מיתה בלא חטא מ"מ כל דרכיו משפט כי הוא יודע למה עושה כן ועל דרך זה נמי הוא מ"ש הגומל לחייבים טובות שגמלני רבה לומר שעשה עמי על דרך הגמול והספק אמתי או משאיר טעמים שיטנו לפניו ולא אמרו כל האומר ותמן הוא אלא האומר השם יתברך עושה מעשים בלי שום טעם אלא בדרך ותרנות וק"ל: וכו' והשומעים אומרים וכו'. אינו נגמרא אלא שהרמב"ם כתבו בפ"י: (ד) צריך

וכו' יורדי הים דכתיב (תהלים קז כג) יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים וכתיב המה ראו מעשה ה' וגו' וכתיב ויעמד רוח סערה וגו' וכתיב וישמחו כי ישתוקו וגו' יודו לה' חסדו וגו'. הולכי מדברות דכתיב (שם) ד) תעו במדבר בשימון דרך וגו' רעבים גם צמאים וגו' וכתיב וירדכם בדרך ישרה וגו' וכתיב יודו לה' חסדו. מי שהיה חולה ונתרפא דכתיב

ריש [א] עיין שירי כנה"ג: [ב] מר זוטרא [כ"ה] לפנינו נגמרא ורי"ף אצל דפוס ריב"ה וכו' [ג] מדקאמר לרין לאודוי ולא

ג. ואם בירך אחר וכו'. כתב צ"ח יוסף על מה שנוהגים לנרץ ד—ה ואם בירך אחר וכו' דגרסינן בפרק הרואה רב יהודה ברכת הגומל כשילדה אשתו ויטולה מן הסכנה יכול לנרץ למת שצח והודאה למקום על הטובה שהזמין לו שניטלה אשתו וכו' ה"ר ומלכות. כ"כ ע"ס הרא"ש ופשוט הוא: ומ"ש ואסיקנא בשענה מנות וז"ל אבל אחרים אין צריכים לנרץ ומסתברא דאי אית להו מועלת בהצלחתם שמצרכים עד כאן.

ויצא בשמיעה בלא עניית אמן וכו'. לא מלאמיו בפסקיו ואפשר שכתב כן בחוספותיו או שאמר כן על פה ולמד רבינו משם שאם אחד היה חייב לנרץ הגומל וצריך לעצמו ושמע אחר וכיון ללא יאכל בלא עניית אמן כדקיי"ל בכל דוכתא דשומע כעונה וכמו שנתבאר צ"ח ר"ג. והא דאמרינן שילא בשמיעתו אם כיון ללא אחי כמאן דאמר מלות צריכות כוונה ולפי דעתו הכא נמי צעין שהמנצח יכול להזיאו כדאמרינן בסוף פרק ראוהו צ"ח דין (ר"ה כח): דאילו למאן דאמר אין צריכות כוונה לא צעין שיכין ללא כדאיחא התם: וכתב ה"ר יונה (מג. ד"ה אמר להו) על האי עובדא למדנו מכאן שאם יש ע"ס עשרה וצרכו צרכה זו וענה החולה אמן אין צריך לנרץ צרכה אחרת ואם אין ע"ס עשרה צריך לנרץ ונראה שהם יכולים לאמרה אפילו בלא עשרה אע"פ שאין החולה נפטר

משמע דוקא לכתחלה: ד ואם בירך אחר ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא. דגרסינן בפרק הרואה רב יהודה הלש (י) ואיתפח על לגביה רב חנא יא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא אמר להו פטרן מלאודויי. (י) וצריך לומר שהזכירו שם ומלכות כגון שאמרו בריך רחמנא מלכא דיהבך לן שהרי כל הברכות צריכות שם ומלכות ואסיקנא בשענה אמן. (מ) ופירש אדוני אבי הרא"ש ז"ל אף על גב דשומע יוצא בשמיעה בלא עניית אמן היינו דוקא כשהמברך חייב גם כן בברכה או יוצא השומע בלא עניית אמן אבל הכא כיון שהם לא היו חייבין בברכה זו לכך הוצרך הוא לענות אמן. ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה שהם נתנו שבח והודאה למקום כדרך בני אדם שמשבחים למקום על הטובה שמוזמין להם: ה [ב] ולפי זה אם בירך אחד הגומל לעצמו (ט) ושמע אחר וכיון לצאת

אשתו והוא כגופו והוא הדין הבלת צניו ואוהביו וכו' בשלטי הגבורים (מג. אות ו) לשון ר"י אחרון ז"ל ונראה צעניי שאם רצה אדם לנרץ הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו עכ"ל ואע"פ שצ"ח יוסף כתב על ע"ס הרשב"א דהא דנרץ רב חנא בגדתאה ורענן על רפואת רב יהודה היינו לפי שהיה רבם משמע דאם אינו רצו לא ינרץ היינו באין לו מועלת בהצלחתו אבל אוהבו וקרובו כל שכן אביו או אשתו וצניו יש לו לנרץ כמו על רבו כך נראה לי [ב] להלכה למעשה ודלא כצ"ח יוסף דכתב דאין לו לנרץ ואם צריך גוערין צו דלילמא צרכה לצטלה היא ולא נהירא אלא כדפירשתי דאף להרשב"א יש לו לנרץ:

זה ע"כ: ומ"ש רבינו ד"ה חשיב ברכה לבטלה מה שבירכו הם אע"פ שלא נתחייבו בה שהם נתנו שבח והודאה למקום על הטובה שמוזמין להם. יש ללמוד על מה שנוהגים קצת אנשים שכשילדות נשתייהם עומדים ומצרכים צרכת הגומל ללא צרכה לצטלה היא דכשם דרב חנא בגדתאה ורענן אע"פ שלא היו חייבים צרכה זו היו מצרכים אותה כדי לתת שצח והודאה למקום על הטובה שהזמין לו שניטלה אשתו וכו' ה"ר ומלכות. כ"כ ע"ס הרא"ש ופשוט הוא: ומ"ש ואסיקנא בשענה מנות וז"ל אבל אחרים אין צריכים לנרץ ומסתברא דאי אית להו מועלת בהצלחתם שמצרכים עד כאן. ויצא בשמיעה בלא עניית אמן וכו'. לא מלאמיו בפסקיו ואפשר שכתב כן בחוספותיו או שאמר כן על פה ולמד רבינו משם שאם אחד היה חייב לנרץ הגומל וצריך לעצמו ושמע אחר וכיון ללא יאכל בלא עניית אמן כדקיי"ל בכל דוכתא דשומע כעונה וכמו שנתבאר צ"ח ר"ג. והא דאמרינן שילא בשמיעתו אם כיון ללא אחי כמאן דאמר מלות צריכות כוונה ולפי דעתו הכא נמי צעין שהמנצח יכול להזיאו כדאמרינן בסוף פרק ראוהו צ"ח דין (ר"ה כח): דאילו למאן דאמר אין צריכות כוונה לא צעין שיכין ללא כדאיחא התם: וכתב ה"ר יונה (מג. ד"ה אמר להו) על האי עובדא למדנו מכאן שאם יש ע"ס עשרה וצרכו צרכה זו וענה החולה אמן אין צריך לנרץ צרכה אחרת ואם אין ע"ס עשרה צריך לנרץ ונראה שהם יכולים לאמרה אפילו בלא עשרה אע"פ שאין החולה נפטר

דרכי משה

רי"ב (א) ובהגהות חדשים פרק הרואה (שלטי הגבורים מג. אות ו) כתב לשון ריא"ז (ברכות פ"ט ה"א אות ד) ונראה בעיני שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו עכ"ל:

פרישה

היינו משום דאם איתא דהא דאמר אביו וצריך קאי על עשרה ולעכונא הכי הוה ליה למימר וההודאה צריך להיות באנפי עשרה דכיון דאביו לא בעי למימר שצריך להודות דוב כבר נתבאר דצ"ח רב אלא איתא למימר באיזה אופן יהיה ההודאה א"כ הוה ליה למימר וההודאה צריך להיות באנפי עשרה כדי לפסוק הצריכות לעשרה אלא על כרחן צריך לומר דהא דאמר אביו וצריך לאודווי קאי אלעיל והכי קאמר אביו דהא דאמרינן לעיל דצריך לאודווי צ"ח ארבעה צריכין להודות היינו עשרה והשתא שפיר דייק רבינו שמשמע דוקא לכחלה וק"ל: (י) ואיתפח. פירוש נתפח: (י) וצריך לומר שהזכירו שם ומלכות וכו'. דע לך שאין זה מוכרח לפי שכבר כתבו התוספות (נד: ד"ה פטרן) ע"י זה לשונם וא"ת והא אמרינן כל צרכה שאין צה מלכות אינה צרכה וז"ל דרב יהודה היה מתלמידי דרב ורב סבר לעיל

צפרק כ"ד מצרכין (מ:) דלא צעין אלא הזכרת השם או מלכות ורחמנא היינו מלכות (ומ"ש (זה) דרסמנא" הוא מלכות לכאורה נראה דצריך לומר הוא (שם) עכ"ל. ורבינו כתב כן לפי דאזיל לשיטתיה שפסק לעיל סימן ר"ד כרבי יוחנן דפליג על רב וס"ל דצעין שם ומלכות: (מ) ופירש אדוני אבי ז"ל אע"ג וכו'. כתב צ"ח יוסף לא מלאמיו בפסקיו ואפשר שכ"כ בחוספותיו או שאמר כן בעל פה: (ט) ושמע אחר וכיון לצאת וכו'. כתב צ"ח יוסף דוב אחי כמאן דאמר מלות צריכות כוונה ולפי דעתו הכא נמי צעין שהמנצח יכול להזיאו כדאמרינן בסוף פרק ראוהו צ"ח דין (ר"ה כח): דאילו למאן דאמר אין צריכות כוונה לא צעין שיכין ללא כדאיחא התם: וכתב ה"ר יונה (מג. ד"ה אמר להו) על האי עובדא למדנו מכאן שאם יש ע"ס עשרה וצרכו צרכה זו וענה החולה אמן אין צריך לנרץ צרכה אחרת ואם אין ע"ס עשרה צריך לנרץ ונראה שהם יכולים לאמרה אפילו בלא עשרה אע"פ שאין החולה נפטר

ו ואם אחר מלברך יש לו תשלום לברך כפ זמן שירצה. ו אוכל סכנה רבינו [ה] אבל בארמון חיים כמוז גסס הרמב"ן
עד שלשה ימים מברכין ואני מלאמי כמוז דטעמא מדאמרינן בעירובין
(סא) הנה מן הדרכ לא יחפלו עד שלשה ימים נראה דעד שלשה
ימים קרוי זה מן הדרכ ועוד מלאמי
כמוז שהרשב"א קיבל מה"ר יונה
דעד חמשה ימים יכול לברך:

ז—ה וגוהגין באשכנז ובצרפת שאין מברכין וכו' עד אבל חש בראשו או במעיו אין צריך לברך. הכל דברי הרא"ש כפרק הרוחה (סי' ג) והתוספות ג"כ כתבו שם (ד"ה ואימא) דברי ה"ר יוסף: וכו' בשם הרמב"ם דבכ"ז דרך ובכ"ז חו"י צריך להודות. אינו מבוחר בדבריו אלא דמנה שטינה הולכי מדברות האמור נגמרא וכחז במקומה כפרק י' (ה"ה) הולכי דרכים משמע דכל הולך דרך קאמר. ומינה למד רבינו דחולה ונתרפא בכל חולי קאמר ואפשר י"ד דהרמב"ן גרסינן גו"ן ש"כ כספר תורת האדם (שער המימוש ענין הרפואה) דלאו דוקא בחולי שיש בו סכנה ולא נמכה של

(י) יצא בלא עניית אמר: ו ואם אחר מלברך (יא) יש לו השלומין לברך כל זמן שירצה: ז—ה וגוהגין באשכנז וצרפת שאין מברכין כשהולכים מעיר לעיר שלא הייכו אלא בהולכי מדברות דשכיחי בהו חיות רעות ולסטים. והא דאיתא בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה לא אמרו אלא לענין תפלת הדרך שבכל הדרכים צריך [ג] אדם לבקש על עצמו אבל ברכת הגומל במקום תודה איתקן. וכן לענין חולה כתב ה"ר יוסף דוקא חולה שנפל למטה אבל חש בראשו או במעיו אין צריך לברך. וכן כתב הראב"ד דוקא במכה של חלל שיש בה סכנה. (יב) אבל (הרמב"ם) [הרמב"ן] ז"ל כתב דבכל דרך ובכל חולי צריכין להודות (יג) דגרסינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה הם [וכל החלאים טו] בחזקת סכנה הם [וכ"כ בערוך (סוף ערך ארבע) דאפילו חש בעיניו או בראשו טז] צריך לברך וכן נוהגין בספרד:

ד אבל הרמב"ם כתב דבכ"ז דרך ובכ"ז חו"י וכו'. איכא למידק דלע"פ דהרמב"ם כתב והולכי דרכים כשיגיעו לישוב ולא כתב הולכי מדברות מכל מקום מסוף דבריו שכתב כשיגיעו לישוב מפורש דמיירי בהולכי דרכים במקום שאין שם ישוב אלא בהולך בדרך במקום ישוב מעיר לעיר מנה לן דלהרמב"ם צריך לברך ועוד שלא נרמו ברמב"ם דסבירא ליה בכל חולי ועוד דאמר דגרסינן בירושלמי וכו' והרמב"ם כספרו כתב פסקיו בסתם בלא ראייה ואם מפרש דמדברי רבינו הוא דמציא ראייה לדברי הרמב"ם מדגרסינן בירושלמי כל שכן דקשה הלא כתב רבינו דמי נרפת מפרשים דהיינו לענין תפלת הדרך דוקא כמו שהקשה בית יוסף: לכן נראה עיקר דהרמב"ן גו"ן גרסינן שכתב כך להדיא כספר תורת האדם דענין ההודאה (דף ט"ו סוף ע"ג) וז"ל לאו דוקא בחולי שיש בו סכנה ולא נמכה של חלל דוקא אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות וכו' וכן צריך כל דרכים צריכין להודות וכו' וגרסינן בירושלמי גבי תפלת הדרך רבי שמעון צר אצא גסס רבי מנינא אומר כל הדרך בחזקת סכנה רבי ינאי כד הוה

אזיל לגבי אכסניא הוה מפקיד גו צימיה רבי מנא כד הוה אזיל מסחי צימיה המרתח שהיא ניסוקת הוה מפקיד גו צימיה רבי מנינא צריה דרבי אבהו גסס רבי יהושע צן לוי כל החולים בחזקת סכנה והילכך צולן צריך להודות עכ"ל הרמב"ן ורבינו הביא דבריו בקצרה והסופר השמיט וכן צריך לומר דגרסינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה הם וכל החולים בחזקת סכנה הם וכו' והכי נקטינן דלא כהגהת שלמן ערוך (סי' ט) דדוקא בחולי שיש בו סכנה:

אזיל לגבי אכסניא הוה מפקיד גו צימיה רבי מנא כד הוה אזיל מסחי צימיה המרתח שהיא ניסוקת הוה מפקיד גו צימיה רבי מנינא צריה דרבי אבהו גסס רבי יהושע צן לוי כל החולים בחזקת סכנה והילכך צולן צריך להודות עכ"ל הרמב"ן ורבינו הביא דבריו בקצרה והסופר השמיט וכן צריך לומר דגרסינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה הם וכל החולים בחזקת סכנה הם וכו' והכי נקטינן דלא כהגהת שלמן ערוך (סי' ט) דדוקא בחולי שיש בו סכנה:

חלל דוקא אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות שדומה כמו שהעלוהו לגרוס לידון (שם לב) וכן צריך כל הולכי דרכים צריכין להודות וכ"כ הרשב"א בתשובה (ח"א סי' פ"ג) וסיים זה ואין הפרש בין שיש לו מיתוש קבוע לבוא מומן לזמן וצין שאינו קבוע והלכנה כל שהוא קבוע הוא יותר חזק ואע"פ שגעשה לו נס פעמים רבות וינצל ממנו מן השמים רחמיהו ולאו כל שעתא ושעתא מתרחש ניסא (מגילה ז:) עכ"ל: וכו' רבינו דגרסינן בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) כ"ז הדרכים בחזקת סכנה הם. איני יודע מה מלמדנו שכבר כתבו למעלה וכתב שצני נרפת מפרשים דהיינו לענין תפלת הדרך דוקא ומלאמי ספר שכתבו צו דגרסינן בירושלמי כל החלאים בחזקת סכנה הם וישר מאד צעניי דהשתא מייתי ראייה מהירושלמי דכלל חולי צריך להודות כדמשמע מדברי הרמב"ם דהא כל החלאים בחזקת סכנה ליכא לפרושי אלא לענין ברכת הגומל ואפשר שרצה ללמוד מאין דהוא הדין לכל הדרכים בחזקת סכנה הם לענין ברכת הגומל קאמר דכיון דתרווייהו צמד לישנה מיתנו כי היכי דמפרשינן כל החלאים בחזקת סכנה נפרש כל הדרכים בחזקת סכנה: בתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' שמ) עתה נהגו העולם לברך ברכת הגומל אפילו כשהולכים מעיר לעיר וכ"כ הרמב"ן (במורה האדם שם ונחשושי מד:) וכתב בה"ג (ברכות פ"ד ד ע"ד) שששים לו לילך פרסה או יותר אומר תפלת הדרך אלא פחות מפרסה אינו אומרה שמע מינה דסבירא ליה דשיעור דרך פרסה הוי עכ"ל ו"ל ארמות חיים (ה' שני וחמישי אות כ"ד) יש אומרים שאינו מברך הגומל אלא אם הלך פרסה או יותר והרמב"ן פרישה

שפטור הנה מן הדרך עד שלשה ימים הוא מפני שנחלש מחמת עירדת הדרך אוחו טעם לא נתבטל ושיין ג"כ צומנינו הילכך דין זה של ארמות חיים איתא אף צומנינו וק"ל: (יב) אבל הרמב"ם כתב דבכ"ז דרך וכו'. כתב צ"י דהרמב"ן גרסינן גו"ן ש"כ כספר תורת האדם דלאו דוקא בחולי שיש בו סכנה וכן צריך כל הולכי דרכים צריכין להודות וכו' ועיין שם כספר תורת האדם בסוף שער ההודאה שפירש הרמב"ן ראייה לדבריו מהירושלמי הוה שכתב רבינו בסמוך: (יג) דגרסינן בירושלמי כ"ז הדרכים בחזקת סכנה וכו'. ז"ל בית יוסף איני יודע מה מלמדנו שכבר כתבו למעלה וכתב שצני נרפת מפרשים דהיינו לענין תפלת הדרך דוקא ומלאמי ספר שכתבו צו דגרסינן בירושלמי כל החלאים בחזקת סכנה הם וישר מאד צעניי דהשתא מייתי ראייה מהירושלמי דכלל חולי צריך להודות כדמשמע מדברי הרמב"ן דהא

למאן דאמר מלות אין צריכות כוונה מ"מ צריך כוונה לשמוע והיינו נמי מיקרי כיון לנחת למר כדאיית ליה ולמר כדאיית ליה וזהו דלא כבית יוסף שכתב שרבינו נקט אליבא דמאן דאמר כיון לנחת וק"ל: (י) יצא בלא עניית אמר וכו'. עיין בסקף משנה צ"א מהלכות ברכות (ה"ה) וכתב שם לפרש דברי הרמב"ם דאם המברך אינו חייב אלא מדברי סופרים והשומע חייב מדברי תורה אינו יוצא בשמייעה אפילו בעונה אחרייו אמן עד שיהא המברך ג"כ חייב מדברי תורה ועיין לעיל סימן ר"ג דלא משמע הכי צ"י יב: (יא) יש לו תשלום לברך כ"ז זמן שירצה וכו'. אבל בארמות חיים כמוז גסס הרמב"ן דעד שלשה ימים מברכין. ואני מלאמי כמוז דטעמא מדאמרינן בעירובין (סא) הנה מן הדרכ לא יחפלו עד שלשה ימים נראה דעד שלשה ימים קרוי זה מן הדרכ ע"כ [צ"י]. וי"ל דלע"ג דלאן לא נהגינן

למאן דאמר מלות אין צריכות כוונה מ"מ צריך כוונה לשמוע והיינו נמי מיקרי כיון לנחת למר כדאיית ליה ולמר כדאיית ליה וזהו דלא כבית יוסף שכתב שרבינו נקט אליבא דמאן דאמר כיון לנחת וק"ל: (י) יצא בלא עניית אמר וכו'. עיין בסקף משנה צ"א מהלכות ברכות (ה"ה) וכתב שם לפרש דברי הרמב"ם דאם המברך אינו חייב אלא מדברי סופרים והשומע חייב מדברי תורה אינו יוצא בשמייעה אפילו בעונה אחרייו אמן עד שיהא המברך ג"כ חייב מדברי תורה ועיין לעיל סימן ר"ג דלא משמע הכי צ"י יב: (יא) יש לו תשלום לברך כ"ז זמן שירצה וכו'. אבל בארמות חיים כמוז גסס הרמב"ן דעד שלשה ימים מברכין. ואני מלאמי כמוז דטעמא מדאמרינן בעירובין (סא) הנה מן הדרכ לא יחפלו עד שלשה ימים נראה דעד שלשה ימים קרוי זה מן הדרכ ע"כ [צ"י]. וי"ל דלע"ג דלאן לא נהגינן

1. טור מלשנה דגמרה [טס]:
 2. רמבו זונה גס מג.
 3. ד"ה אמר:
 4. שם צממלה:
 5. רמ"ש טס:
 6. טור גלפי דגמי הא"ש:
 7. טור:
 8. לעשה ספר ארומת מים גסם הרמב"ן מהל דעירובין ס"ה (ע"ה טו):
 9. רמ"ש טס. טור:
 10. הרמב"ן (טור)
 11. הל"ש שם המושט עין הכוונה וה"ר לוד אלוהיה (טעם טס):
 12. ה"ר דה אלוהיה:
 13. שם לעשה צעל הלכות גדולות (ברכות פ"ד טו):
 14. טור גסם הידועה ל' (ברכות פ"ד הל"ה ל') ולגירסא [טור] שמהל ה"ת יוסף ד"ה ומה שכתב גסם הרמב"ן שם והרשב"א סו"מ ח"א סימן טו:
 15. שם ל"ב (ע"ה):
 16. רמב"ן שם:
 17. סימן טו:

ציונים פ"רמ"א
 ר"פ (ט) טור: (ט) טור
 (ג) טור דגמי הא"ש:
 (ג) טור בשם הרמב"ד והר"ד יוסף:

עטרת זקנים
 ר"פ א [א] אחר אחר בו.
 בן לאביו והלמדי לרבו יולין לברך רביהו זה אבל לא אדם אחר, אף ע"פ שהחולה חביב עליו כגומר (בית יוסף ד"ה ומ"ש דמי דלא חרדי כ"א רשב"א ברמת גי, ה"ה הוהא דר"ח):
 וכן נכון שלא בו. דעד ה"כנו ימים מברך, אמנם לא כתבו מאימתי מברך, ונדאה שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי, וכן בחולה עד שיחזור לבוריו לגמרי, וכמו שכתוב במכילתא [מנחת משפטים טו] על הפסוק [שמות כ, יט] והתהלך בחזק, וכן פירש רש"י [טס], הרי כל זמן שאינו הולך על בוריו עדיין הוא בספק סכנה, וא"כ לענין ברכת הגומל אין הטובה שלימה כל זמן שלא נגמרה, ואולי כמה שתקנו לומר גמלוני כל טוב, שפירוש הטוב הוא כולה ולא הובה, וכן אמר חז"ל [משפטים כג ז] [ו] למח לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא נגמר בו, הרי שלשון טוב מורה על טובה שלימה שנגמרה בטובה וממלואה. (אבי מורי זקני בשם מהר"ש כהנור"ל מלגלו

ד אחר. משמע דקבילא ליה דכל מי ששמת בו רשאי לברך, וכל שכן על אשמו שילדה. וכן משמע בדרכי משה [נאה א] ובשלטי הגבורים [ברכות מג, ה אות ו]. וכן כתב ב"מ ד"ה ואם יברך אחר, דלא כמו שכתב צ"ח [ד"ה ומ"ש רמ"ש דלא]. והאחר רשאי לברך א' אפילו צפחות מעשרה, ואם החולה יאל צרכתו צפחות מעשרה יש פלוגתא כמו שכתב סעיף ג': זה ואין זה ברכה צב"ע. כלומר, דאם הוא צרכה לצטלה לא יאל חזירו צרכתו [כ"ה] כמו שכתב סימן ר"ג (ס"ה סעיף ד') [ב"ב כ"ג] [מ"ה ס"ק ו]: ו ש"ש ימים. ואם יאל ביום ב', יברך צפני י"י בלא ספר מורה, ואל ימתין עד יום ה' (כנסת הגדולה הגב"י):
 ז מיוחד קבוע. ואע"פ שפעמים רבות נתרפא ממנו, מכל מקום לאו בכל יומא מתרחש ניסא [טו"ט] הרשב"א ח"א סימן פנ': ח וכן נודעין. וב"מ ד"ה אכל הרמב"ן פסק כסגרא לאשונה, וכן נוהגין קצת. [ב"ב] ש"ך לסעיף ה"ה [ו] וכן פסק לעיל [א] סימן ס' [סעיף ז], והעולת ממיד [ס"ק ז] לא דק: ז הגומל וכשיגיע למקום שנעשה בו הנס מברך שעשה לי נס צמקום הוה. עיין סימן ר"ח סעיף ט' [ס"ק יט]:

כל (ב) בריך רחמנא מלכא בו. צריעו יונה [שם ד"ה אמר] כתוב בריך רחמנא אלהנא מלכא בו, וכתיב עוד שם [ד"ה אמר] ונראה שהם יכולים לאומרו אפילו צפחות מעשרה אע"פ שאין החולה נפטור בה, עכ"ל: (ג) על טובת חבירו שמשמחה בה. משמע דוקא ששמתה עליו על טה נתרפא או ניגול, אבל אם אינו שמה עליו כל כך אלא שאומר כן מפני השלום, אין לברך כן בשם ומלכות דהוי צרכה לצטלה, אלא יאמר בריך רחמנא דיהבך לן. והא דלמך רב יהודה [ברכות טס] פטרמן מלאודוי, היינו סקיו יודעים שרבי טמא צדמתא הוא לו אוהב נאמן, ומו, מדלמך גסם ומלכות. וכתיב צ"ח [ד"ה ומ"ש רמ"ש דלא] שיש נוהגים אס נשיהם יולדות עומדות שצעלהן מצרכים הגומל, אלא דהרשב"א [ברכות נה, ה ד"ה הוהא] כתב דדוקא על רב סייך זה ולא על אחר אוהב, ומסיק דאין לברך והמברך גוערין בו, ועל אציו ועל רבו מותר לכוין עלמא לברך על רפואתו, דבה גס הרשב"א מודה. ונראה לי לכאורה שא"ל לא יאמר הגומל מקדים למייבס, דבה פוגס כבוד אציו או רבו, דאע"פ שהמודה צעלמו אומר כן, מכל מקום אחר לא יאמר כן עליו. אלא דיש לומר דלמייבס קאי בזה אזה שמחודה, שהוא עלמו מייבס וזה לזה שאציו או רבו נתרפא או ניגול, כן נראה לי: (ד) אפילו צפחות מפרסה. מזה למדמי צקימן ק"י [ס"ק ו] דנכזה לריך לומר תפלת הדרך, והוא ק"ו דהא כתב הטור [סוף הסימן] צמלמח אחריתא דתפלת הדרך לריך אלס לצקש רחמים טפי מברכה הגומל, לפי שצרכה הגומל היא צמקום מודה: (ה) מכה ש"ה ה"ל. והוא הדין צמולה שמוטל צמטה יותר מג' ימים, כן נראה לי, דהא לריך לצקש רחמים מאחרים, כדלמך רצ"ה [טו] עד ג' ימים טרוקו גלי בו: (ו) כלם צריכים לברך. לענין צרכה שעל הנס [ס' פסק צקימן ר"ח סעיף ט'] [טו] י"ו דלא יברך. נראה הטעם דצרכה הנס ניתקן מוספות על מה ששייך לצרכה הגומל, דצרכה שוא חוץ לצבע לגמרי והכל מודים שאצבע אלקים היא, אבל הגומל הוא אע"פ שנעשה לו תשועה שאפשר דרך הטבע, מכל מקום הוא מחזיק טובה לו ימצרך ולמלות

בפחות מעשרה [טו] יש אומרים שיצא [טו] ויש אומרים שלא יצא ומוב לחזור ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות:
 ד [טו] אם בריך ד [טו] אחר ואמר בריך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נמלך כל טוב [טו] וענה אמר יצא וכן אם אמר (ב) בריך [טו] רחמנא [טו] [טו] מלכא דעלמא דיהבך לן וענה אמר יצא: הגה [טו] [טו] ואין זה צרכה לצטלה אף על פי שלא נתייבס בצרכה זו והואל ואינו מנצך רק לרך שמה והודאה [ג] על טובת חבירו [טו] ששמת בה:
 ז אם בריך אחר הגומל לעצמו ונתכוון להוציא את חבירו ושמע חבירו ובין [טו] לצאת יצא אפילו בלא עניית אמר: [טו] [טו] ששמתך גס כן מייבס יאל האמר בלא עניית אמר:
 ז אם איהר יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה [טו] ונכון שלא לאחר [טו] שלשה ימים:
 ז באשכחו וצרפת אין מברכין כשהולכים מעיר לעיר שלא חיבוו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולספים [טו] ובספרד נוהגים לברך מפני שכל הדרכים בחוקת סכנה [טו] ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך [טו] ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר (ד) אפילו צפחות מפרסה:
 ח [טו] ככל חולי צריך לברך אפילו אינו חולי של סכנה ולא מכה של חלל אלא כל שעלה למטה וירד מפני שדומה כמי שהעלוהו לגדרום (פירוש מעלות שעושים לדיינים לשבת כשדנין ערוך ערך גידס, א) לידון [טו] ואין הפרש בין שיש לו ז מיוחד קבוע וכא מומן לזמן ובין שאינו קבוע: הגה [טו] ויש אומרים דאינו מנצך רק על חולי שיש בו סכנה כגון (ה) מכה של [טו] מלל ח וכן נוהגין צאצאנו:
 ט [טו] הני ארבעה לאו דוקא דהוא הדין למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונניחותיו או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו או אם נגבים באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם וכל כיוצא בזה (ו) כלם צריכים לברך [טו] הגומל

מחצית השקל
 מקום לאו ככל יומא בו. ר"ל אף שנחרפא כבר מחולי זה פעמים רבות, לא היה זה דרך הטבע, אלא כל עת נעשה לו נס, וכדאמרין בגדרים פרק אין בין המורד [מא, א] אמר רבי אלכסנדראי אמר רבי חייא בר אבא גדול הנעשה לחולה, יותר מנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה כו', א"כ כיון דלאו כל יומא מתרחש ניסא והיה בחזקת סכנה, לכן כשעמד צריך להודות: [פ"ק ז] וכן נוהגין, וב"ה בו, וכן פסק דע"ה סימן פ'. מן חיבת וכן פסק בו ונתכוין להוציא בו, משמע דס"ל מצות צריכות כונה, ועל זה כתב מ"א נרשם בטענה, וקאי ארלעיל סעיף ה'. שכתב בשו"ע אמר בו דכן פסק הרב ב"י לעיל סימן ס' סעיף ד', שכתב יש אומרים שאין מצות צריכות כונה ויש אומרים שצריכות כונה כו' וכן הלכה, עכ"ל. הרי דהכריע כמאן דאמר מצות צריכות כונה. דלא כעולת תמיד. שהקשה דהבא סתם דצריך כונה, ולעיל סימן ס' הביא שני דיעות בזה, דהא באמת גס בסימן

בוצא מביא שאין חוץ באלו
 זכרון רשאים

1. לאט השנה כ"ט
[ע"ב]
2. רמב"ם בפרק א'
מלכות נכרות (הלכה ט'
ושאר פוסקים יב"ח)
בנות מה ד"ה יחשמי
הר"ן ג' ד"ה אהל מההיא
דסוכה (ל"ד) [לח] נ"ט
ונכרות מ"ה נ"ט
דשומע כעונה:
3. [נמנים] שם מההיא
דסוף פרק ח' דנכרות
[ג] ב טור סימן רטו:
4. [נמנים] שם ובראש
השנה כ"ט נ"ט וכמאן
דאמרי מלוות לנכרות
כוונה:
5. צ"י ג"ה ומ"ש רטו,
מההיא דלאט השנה שם
לדעת הרמב"ם [שם]:
ריד א. נכרות מ'
נ"ט וכבר יומן הר"ף
[שם כ] ט. והרמב"ם שם
ונכרות א. ה':
6. תוספות שם ד"ה
אמרי והר"ף א':

ציונים ארמ"א

ריד א' ב"י סימן קע"ד
ד"ה גמלים בשם
הראב"ד [נכרות ש"א
הלכה יט: כ"י דרכי
משה את א':

הגהות והערות

ה' בדרימא לבל כל קטע
זה מן "יש מי שכתב" עד
"יש מי שכתב":
ו' בדרימא כתוב אחד
מנך לכולן וחס עוים אמר:
ז' יש לנתיב מהיכן משמע
כן דרכי משה:
ז' נראה ל"ל "כס"ג"
והיני הכנסת הגדולה
שהג"י שהיא דברי
המ"ש וחלק עליו:
ח' תוכן ע"י מהדורות
פירא מקנ"ה ומקור חיים,
וכ"ה נקמת הגדולה
הג"י:
ט' וכן תוקן המקור חיים:
י' כן נראה להגיה והיינו
כ"ש אומרים הש"ע ועיין
בפמ"א שאל אברהם שם הוא
י"ב:
יא [א] עיין סימן קפ"ו
סעיף (ו') [ב] מה שכתבתי
[ק"ב כג]: [ג] עיין (מ"א)
ב' בראש פ"ו סימן כג
מנ"ח תוספות שם ד"ה
אמר, אך הדין הוא שאל
דילג תינת העולם לא יא
לא כתב שם:
יג בדרימא אמת לי הוא:

ד דאין זימון. ואם צריך אחד ושמעו האחרים ילאו (צ"י ד"ה
כתוב בספר רשב"א שו"ת הרשב"א המומחמות להרשב"ן סימן קנז) עיין סימן
קס"ו סעיף י"ג [נ"ק כח] מה שכתבתי: ה' לא מהני הסיבה.
ואם צלו בתוך הסעודה, זה אחד מצדך לכולם דמגו דמהני הסיבה
לפת מהני נמי לשאר דברים (גמרא
נכרות מג, ה'): ו בפירות. והוא
הדין בשאר דברים חוץ מפת ויין
(צ"ח ד"ה על דרכי משה אות ה)
ולכאורה משמע דשאר שלנו דין יין
יש לו לענין זה, דהא ג"כ רגילין
לקבוע עליו לשמות בלא סעודה
וכן מי דבש, וכן משמע דרכי
משה י"ו [שם] ולכן דייק וכתב כאן
נהגו עכשיו בפירות וכו' והצ"ח
[שם] כתב דלף ציין טוב שיערך כל
אחד לעצמו כיון דיש אומרים
דהאידיגא אין קביעות אף ציין. וי"ל
האגודה בחולין סימן ק"ח מנהג
פשוט באשכנז דציין אחד מנך
לכולן לפי שרגילין לקבוע עליו, אך
אם צ' או ג' נכנסין לבית אחד
אחד ונחתין להם יין לשמות דרך
עראי כל אחד מנך לעצמו עכ"ל.
ואין לזוז מהמנהג עיין מה שכתבתי
סימן ר"ח סעיף י"ו [נ"ק כ"ד]:

ד דאין זימון (ב) לפירות: הגה (ב) [א] ויש אומרים
דכלל הדברים חוץ מפת ויין ה' לא מהני הסיבה והוא הדין
שינה לדין (י' ב"י [א] ולכן נהגו עכשיו ו' (ב) בפירות שכל אחד
מנך לעצמו:
א' אין המברך מוציא האחרים אלא אם כן יאכל
וישתה עמהם ז [א] ואו יוצאים (ד) בשמיעתן
(ג) שמכוונים אליו (א) אפילו לא יענו אמר:
ג' אין יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו יענה
אמן אלא אם כן שמעה מתחלתה ועד סופה
ד' ונתכוון לצאת בה ידי חובתו [א] והמברך נתכוון
גם כן להוציאו ידי חובתו:

(ב) ויש אומרים דבכ"ה הדברים כו'. נראה דעכשיו הוא שכן
וכל שכן מי דבש שקורין מע"ד בכלל פת ויין ומהני שינה לדין
שאלו מצדך לכולם, דהא לרוב הפוסקים מהני בשאר דברים שינה,
רק להך יש אומרים שהוא הראשון [נהגות נכרות א, יב].
[ד] [כיון דמלה רמ"א הדבר
במנהג, גם זה מנהג מנזי
שכשיושבים לשמות משקים-אלו,
אחד מנך לכל המסובים:
(ג) שמכוונים אליו. פשוט
בכמה מקומות שגם הוא צריך
שיכוון להוציאם:
ריד (א) שם ומלכות. והא
דמפלת י"ח לא מקנו
מלכות מירך צ"י [ד"ה והוא] שם
רוקם [סימן שג] דדוקא בצרכה
שהיא הודאה להקצ"ה מקנו כן,
אבל מפלה אינה אלא על מציעת
לרכי ולעולם יקדר אלם שחשו של
הקצ"ה ואח"כ יתפלל הלכך לא
מקנו זה מלכות עכ"ל. ועוד כתב
שם הראשון [נכרות פ"ו סימן כג]
דברכה ראשונה של י"ח כיון דאית
זה האל הגדול חשוב כמו מלכות
כו'. ונראה דאע"ג דבשאר נכרות
י"ח לית צה האל הגדול, מכל

בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות. וכו סעיף אחר:
א' כל ברכה שאין בה הזכרת (א) שם
ומלכות אינה ברכה ואם דילג שם או מלכות
יחזור ויברך י ואפילו לא דילג אלא תיבות העולם לבד
צריך לחזור ולברך דמלך לבד אינו מלכות:

סימן ריד

בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות. וכו סעיף אחר:
א' כל ברכה שאין בה הזכרת (א) שם
ומלכות אינה ברכה ואם דילג שם או מלכות
יחזור ויברך י ואפילו לא דילג אלא תיבות העולם לבד
צריך לחזור ולברך דמלך לבד אינו מלכות:

מקום כולו נראה דראשונה גרידי דהיין צרכה הסמוכה להצטרפה:
דמי למה שכתב סימן ר"ט סעיף ב' [נ"ק א] דהתם
הוא ליה שוגג ע"ש. ועיין סימן ר"ט סעיף ד' [נהגה]: עשרה שעושין מצוה אחת, מצוה שאחד יברך לכולם. עיין סימן (רל"ד) [רל"ח]
[סעיף י] וסימן ח' סעיף ה' ואפילו לא צל המיוז לכולם צנת אחת. (מצ"ט חלק א' ק"פ) וע"ש דיש חולקין, ו' עיין צורה דעה סימן
כ"ה סעיף ה':

עייין צ"י [ד"ה ומ"ש ופקא] הרצה נכרות בלא שם ומלכות, והטעם ע"ש. ולכן אין להגיה דפידורים ישנים כי יש ליישב כל
דבר. כתב הרמב"ם פרק י"א מנכרות [הלכה ה-ו] העושה מצוה ולא צריך אם הוא מצוה שעדיין עשייתה קיימת כגון צליה,
חפילין, סוכה, מנך אחר שנתעטף וכו', אבל אם שחט או כסה או מל בלא נכרה אינו חוזר ומנך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה.
ועיין צורה דעה סימן י"ט [משפ"א] ועיין לקמן סימן חל"ב סוף סעיף א' [נ"ק ב]:

עייין צ"י [ד"ה ומ"ש ופקא] הרצה נכרות בלא שם ומלכות, והטעם ע"ש. ולכן אין להגיה דפידורים ישנים כי יש ליישב כל
דבר. כתב הרמב"ם פרק י"א מנכרות [הלכה ה-ו] העושה מצוה ולא צריך אם הוא מצוה שעדיין עשייתה קיימת כגון צליה,
חפילין, סוכה, מנך אחר שנתעטף וכו', אבל אם שחט או כסה או מל בלא נכרה אינו חוזר ומנך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה.
ועיין צורה דעה סימן י"ט [משפ"א] ועיין לקמן סימן חל"ב סוף סעיף א' [נ"ק ב]:

ערך אהם למהריק"ש

סיפ"א בסוף [דאין זימון בפירות]. נכרות המוציא אחד מנך לכולם ויש מי שכתב [ב] רב"ש נכרות ג', א' שם הראשון [נכירות הנאים לאחר הסעודה אחד מנך לכולם
נכרה אחרונה כי היכי דמנך על הסעודה ויש מי שכתב [שו"ת הרשב"א המומחמות להרשב"ן סימן קנז] דמי אמריין אין זימון לפירות הט מילי לכתלה אלל דיעמד שומע
כעונה ועל זה אנו סומכין נכרה אחרונה שעל כוח נכרות המון משום דאי אפשר שישהיה כל אחד כשעור ולפיכך אחד מנך וכלן עוים ו': סיפ"א : שפעה בוי. כן נראה
מדברי בעל הטורים אלל מדברי הרמב"ם נראה שאל שחט קנת הנכרה מפי ישראל שהוא חייב בה וענה אמר ילא ידי חובתו ועיין פרק א' [הלכה יג] מעלמות נכרות:
ריד סיפ"א בסוף [דמ"ך לבד אינו מלכות]. חפלת שמונה עשרה אין בה מלכות לפי שאינה הודאה על הגאה או מצוה אלא שאלת לרכי [רוקם סימן שג] ויש אומרים
[ראש"י נכרות פ"ו סימן כג] דהאל הגדול חשוב מלכות וכן אלהי אברהם שהוא [המליכו חמלה בעולם:

סיפ"א בסוף [דאין זימון בפירות]. נכרות המוציא אחד מנך לכולם ויש מי שכתב [ב] רב"ש נכרות ג', א' שם הראשון [נכירות הנאים לאחר הסעודה אחד מנך לכולם
נכרה אחרונה כי היכי דמנך על הסעודה ויש מי שכתב [שו"ת הרשב"א המומחמות להרשב"ן סימן קנז] דמי אמריין אין זימון לפירות הט מילי לכתלה אלל דיעמד שומע
כעונה ועל זה אנו סומכין נכרה אחרונה שעל כוח נכרות המון משום דאי אפשר שישהיה כל אחד כשעור ולפיכך אחד מנך וכלן עוים ו': סיפ"א : שפעה בוי. כן נראה
מדברי בעל הטורים אלל מדברי הרמב"ם נראה שאל שחט קנת הנכרה מפי ישראל שהוא חייב בה וענה אמר ילא ידי חובתו ועיין פרק א' [הלכה יג] מעלמות נכרות:
ריד סיפ"א בסוף [דמ"ך לבד אינו מלכות]. חפלת שמונה עשרה אין בה מלכות לפי שאינה הודאה על הגאה או מצוה אלא שאלת לרכי [רוקם סימן שג] ויש אומרים
[ראש"י נכרות פ"ו סימן כג] דהאל הגדול חשוב מלכות וכן אלהי אברהם שהוא [המליכו חמלה בעולם:

ביאור הגר"א

[1] [נהג] ויש אומרים כו'. שפסק כלישנא בתרא [הנוכר לעיל ס"ק א]: [2] ולכן
כו'. אבל תוספות כתבו דאין אנו רגילין לקבוע כי אם על הפת ואפילו ביין
לא, ועיין תוספות הנוכר לעיל [נ"ק ג] בחולין, ובברכות ל"ט א' ד"ה נתן, ושם
מ"ב א' ד"ה הסיכו וכו': [ח] [נ"ק ב] ואו יוצאים כו'. דבלאו הכי כיון
שברכתו לבטלה מאין יוצאין ידי חובתן ועיין סימן ר"ט סעיף ד' בהג"ה:
[ט] [נ"ק ג] והמברך כו'. גמרא שם [ראש השנה כט, א] ועיין מה שכתבתי בסימן
קס"ו סעיף ב' בהג"ה [נ"ק ג]:

ריג א) (ש"ע סי"ב) אפילו לא יענו אמר. עיין מה שכתבתי בגליון סימן
ר"ט סעיף ד' וסעיף ה': ב) (מ"א פק"ו) דהתם הוא ל"ה שוגג.
והוא הדין מזה, אם כשנך היה דעמו לכולו ואח"כ הפסיק מן נכרה לחילה
נמזיד, אף דלעצמו אינו יולא, מכל מקום האחרים יוצאים. משנצות והב לעיל סימן
קס"ו ס"ק ח': ג) (ש"ע) ועיין ביורה דעה סיפ"א ר"ה סעיף ה'. עיין
חטאת שור סימן י"ט סעיף קטן [מכת"ח ח': ד) (ש"ע סי"ב) ונתכוון לצאת
בא ידי חובתו. עיין צ"ח יוסף [ד"ה ומ"ש רכ"ט] העטם דקימא לן דמלות
לרכיכות כוונה, וקשה לי הא כתב המ"א לעיל סימן ח' ס"ק ג' דמלות דרנן אינן
לרכיכות כוונה. והכי נמי הנכרות הוי רק דרנן ול"ע. אח"כ מלאמי מזה נצוה"י נכר אלל אברהם סימן ח' ס"ק ט' שעמד בזה [מכת"ח]:

מחצית השקל

אין קביעות. הוא דעת סמ"ק [סימן קנא בהנהגה אות ב] תוספות [נכרות לט, א
ד"ה נתן. פ"א א ד"ה הסבין ועוד פוסקים: ואין לזוז מהמנהג. רצה לומר כיון

אין קביעות. הוא דעת סמ"ק [סימן קנא בהנהגה אות ב] תוספות [נכרות לט, א
ד"ה נתן. פ"א א ד"ה הסבין ועוד פוסקים: ואין לזוז מהמנהג. רצה לומר כיון

ספר תבואות שור השלם והמפואר

שלשה ספרים נפתחים

ספר שמלה חדשה

וספר

תבואות שור

וספר

בכור שור

שחיבר הרב הגאון האמיתי שור סיני ועוקר הרים שהרביץ תורה בישראל
הרב הקדוש המפורסם בתורה וחסידות ה"ה אב"ד ור"מ
מוהר"ר אלכסנדר סענדר שור זצלה"ה
בהרב המגיד מוהר"ר אפרים זלמן שור זצלה"ה
והרוצה לעמוד על עקרי החיבורים ושורשיהם, ועל מה הטבעו אדניהם,
יעיין בשער השני

ספר הזה כבר נדפס הרבה פעמים
ועתה נתחדש הדרו בעוה"ש"ת באור חדש על ציון המצוינת בהלכה
וזה שמו אשר יקבנו

ציוני טל

והם ציונים לתורה, לבאר ולציין בדברי רבינו המחבר זי"ע

ונספחו אל הקורא שבפניו שני
ספר לבוש שור
ואחריהם ספר השמלה החדשה עם המפתחות והאחרונים על התורה
ה"ד ספר לומה בשמלה וספר מומה אשר
וגם הספנו בעוה"ש"ת
ספר אמה יטל

צבי אביגדור מעקטע
בלאאמו"ר מאיר זצ"ל
מאנסי - נוא יארק יצ"ו

שנת ושחשתם בזה' לפ"ג (עם התיבות)

ראשון שחמול עליו הנם אחר כך וצוה יוצן דקאמר בכל יום
 מן לו מעין צרכותיו פירוש ולא להמתין מיום ראשון לחצירו
 ואז ליה פירוש האליה זוטא בשם כנסת הגדולה. ואם כן קשה
 למה קבעו שמונה ימים לברך שעשה ניסים ומשני רבי זירא
 כו' שמדת הקב"ה ריקן אינו מחזיק כמו שאיתא בזהר, ואם
 כן על כרחך היה לעשות גם גם ציום ראשון ושפיר קבעו
 שמונה ימים וק"ל.

לאורח חיים
 סימן ג'

שם רש"י ד"ה אין מי רגלים בו' כתב הט"ו אורח חיים
 סימן ג' ס"ק (י"א) [י"ב] דמשמע מדברי רש"י
 דכשפסק סמוך לגמר הטלת מימיו איכא סכנה בדבר. וקשה
 דאמרינן צמי שמתו (ברכות ב"ה ע"א) לחין סכנה אלא בסילון
 ראשון עכ"ל. ואיני מבין דבריו אמה הוא ראשון ואיזהו
 אחרון. לדרך מי רגלים לנחם בקילות אחד מחמילתו ועד
 גמרו. ואם מפסיק אפילו סמוך לגמרו מקרי סילון החוזר, וזה
 פשוט. והתם צמי שמתו לא קאמר לחלק בין עמוד ראשון
 לאחרון אלא בגדולים דצוה מייירי התם, ואגב אייתי גמי סילון
 החוזר, וק"ל.

לאורח חיים
 סימן קס"ו

דף מ"ב ע"א גמרא, תיבה לנפילת ידיה ברכה. שיעור
 תכיפה הביא בהגהת שולחן ערוך אורח
 חיים סימן קס"ו (פ"א) בשם תוספות סוטה דף ל"ט (ע"א ד"ה
 כל כהן) דהוה כ"צ אמה. וכתב המגן אברהם שם (פ"א) דקשה
 ליה מהמקשה דזבחים דף (ל"ט) [ל"ג] (פ"א) דמוכח מנייה
 דסביבא ליה דאפילו מועט הוה ליה הפסק, והניחו בל"ע.
 ולעניות דעתי ליכא קושיא כלל, דהתוספות לא רנו להוכיח כי
 אם כ"צ אמה על כל פנים הוה הפסק, ומוכח זה מלשונם
 שם בסוטה שכתבו זה לשונם, וזממכת מדות (פ"ה ע"א) משמע
 דלא הוה טפי מכ"צ אמה עכ"ל, ולא כתבו דהוה כ"צ אמה.
 ותו, דבלאו הכי ליכא הוכחה דלא הוה פחות, אלא דלא אתו
 כי אם לאכותי דטפי לא הוה. והטעם דמשמע להו ודאי דהאי
 תכיפה מדרבנן היא, וקרא אסמכתא הוא, דלא אשכחן נטילת
 ידים דאורייתא, ונשיעור תכיפה אין ללמוד ממקשה דזבחים,
 דלמא איהו גופיה לא ידע. שיעורא, דהא לא נחפרש בשום
 מקום. ולהכי כדלקח דעמיה דברייתא דכל הסמיכות כו'
 אליבא דרבי קאי, מוכח מנייה דמשהו הוה הפסק וביאה
 צמקת שמה ביאה. אבל כדמשני ליה דמרחק לפון, לא מוכח
 מהאי ברייתא כי אם דעל כל פנים כ"צ אמה הוה הפסק,
 ואפילו במילתא דרבנן אין להקל יותר, ודו"ק.

לאורח חיים
 סימן קס"ו

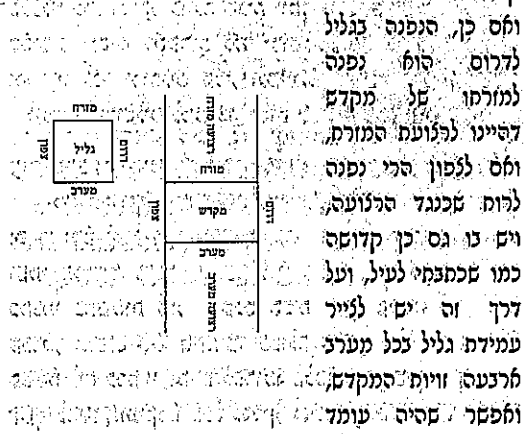
דף נ"ד ע"א מתניתין, לא יקל אדם ראשו בו' כתב
 הרמב"ם פרק ו' מהלכות צית הבחירה (ה"ה)
 זה לשונו, אף על פי שהמקדש היום חרב כו' לא יקל ראשו
 כנגד שער המזרח כו'. ואחר כך (ה"ה) כתב זה לשונו, צומן
 שהיה המקדש צנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים

שהוא מן לירושלים ולפנים עכ"ל. וזריך שיון, דמשמע
 מדבריו דצמצנו אסור נגד השער, וצניינו הוסיף לאסור אף
 שלא נגד השער כל שהוא מהצופים ולפנים. וצמצנו דלין לא
 משמע הכי בדף ס"א ע"ב, דהכי אמר רב יהודה [אמר רב]
 לא אמרו אלא כו', פירוש צממיתין לא אסרו כי אם נגד
 השער ומהצופים ולפנים וצניינו.

וגמרא לי דסביבא ליה להרמב"ם דצופים הוא מקום צמורה
 ירושלים, כמו שכתב הלבוש. אורח חיים סימן ג' (ה"ה)
 וכתבתי בתצורות שור ימאין ילא זה להלבוש. גם סביבא ליה
 דהוא מכוון נגד שער המזרח, ולכן צניינו אסור משם ואילך,
 אבל מהצופים ולחוץ אף שהוא מכוון נגד השער שרי כמו
 שאמר רב יהודה. ועל פי זה כתב הרמב"ם צומן שהיה כו',
 כנ"ל. ומה שכתב קודם זה, אף על פי כו' כנגד שער כו', אין
 כוונתו בריחוק מקום כי אם סמוך ממש כגון צהר הצית
 וסביבא ליה כמו שהביא באלה זוטא סימן ג' (א"ה) דמקום
 המקדש על כל פנים נשאר נקדושתו. ואף על גב דמה שכתב
 באלה זוטא שם דמוך למקומו אין צו קדושה כלל, השגחי עליו
 בתצורות שור עיין שם, מכל מקום צמה שכתב שמקומו
 נקדושתו עומד הוא אמת, וכן נראה לי כוונתו להם תמוזות
 (דברי תמוזות פ"ט אות צ"ה) שהביא שם.

דף נ"ד ע"ב גמרא, רב יהודא חלש בו, פמרתו יתי
 מלאודוויי בו' עד דעני בתרויהו אמר,
 ע"ב. הקשה הר"ף (ב"ע) ויקח היאך תלוי הקושיא. מכת דעני
 באפי עשרה, ותיבדן, כיון דרב תנא וכולהו רבנן הוו אמרי הוו
 דהכי למימר קמי עשרה וזלמם, עיין שם בצרכות. ודברים
 תמוהים הם לעניות דעתי, דאלו אחד היה האומר במקום רב
 יהודא היה די, והשתא דאמרו גם השומעים מגרע גרע, ואם
 כוונתו שלא שמעו אחד דברי חצירו מחמת דקלי טובא לא
 משמע, אם כן הדרא קושיא לדוכתא, דבלאו הא דענין קמי
 עשרה קשה, דרב יהודה לא שמע, גם אין זה במשמע לשונו.
 וגמרא לעניות דעתי דהא דאמרינן שומע כעונה, מ"מ לאו
 כעונה ממש הוא, רק דהשומע יולא כעונה. וכן כתב
 הכסף משנה בהדיא לנאר דברי הרמב"ם ז"ל פרק א' מהלכות
 צרכות משנה י"א, ונעם שומע כעונה. לאו משום דשתיקתו
 הויא כהודאה, דלא אמרו שתיקה כהודאה אלא כגון באדם
 המדבר לחצירו או בדבר הנוגע לחצירו ותיבדן שותק, כהאי
 דינמות דף פ"ו (פ"ה), אבל אדם המדבר ומצריך להקב"ה אין
 שתיקתו כעונה, אלא מטעם דלא גרע ממבדך בלבו, והרי
 שתיקתו זה צממעו הצרכה בצוונה, כמו שכתבו הפוסקים
 דענין שיבין מה ששומע, עכ"פ כאלו מהרהר בלבו, דקיי"ל
 בכל הצרכות דמצריך בלבו ילא, כמו שכתב הרמב"ם שם משנה
 ו'. ולהכי לא קשה ליה ממימרא דארבעה ריבין להודות,

וגרמא לי כוונתו צמה שכתב אמורת ומערב דמקדש כו' ללא
 אכחול מורח ומערב דמקדש קאי רק כל מה שמכחול
 מורח מקדש עד סוף העולם כנגדו נקרא מורח המקדש ויש
 קדושה לאותה רצועה כמו שכתב הרמב"ם סברא זו בהדיא
 דקדושת מורח הוא מפני שהוא נגד מערב ששם הוי"ו והוא
 רצועה נמי להא דמיה וכן רצועה מכחול מערב המקדש עד
 סוף העולם נקרא מערב המקדש ויש לה קדושה כנ"ל וגליל
 קאי נגד רצועה אחת מרצועה הנ"ל וזה הוא הניזור
 ואם כן הנפנה בגליל
 לדרום הוא נפנה
 למזרחו של מקדש
 דהיינו לרצועת המזרח
 ואם לזפון הרי נפנה
 לרוח שכנגד הרצועה
 ויש צו גם כן קדושה
 כמו שכתבתי לעיל ועל
 דרך זה ישיב לניזור
 עמידת גליל בכל מערב
 ארבעה זוויות המקדש
 ואפשר שהיה עומד
 באיזה זווית אבל יהיה עומד מערבו נגד כוחל מורח
 המקדש או מזרחו נגד כוחל מערב המקדש ולכן אסור
 מורח ומערב שאו יהיה ממש נגד המקדש.

ואין להקשות אם כן נזדדין של יהודה עדיף טפי ליפנות
 מורח ומערב מצפון ודרום שלא יהיה נגד הרצועה
 המזרחית או מערבית יש לומר כיון שסמוך כל כך מיחוץ נגד
 המקדש ממש וכולה יהודה נגד המקדש אירקאי אם כן מי
 הצקי שזה המקום אינו כנגדו ממש מה שאין כן בגליל שכולו
 אינו כנגדו ואף על גב דמשני איכא צניייהו נזדיין שמע מינה
 דידעו היכן הם הנזדיין יש לפרש דתנא בתרא סבירא ליה
 דאינו אסור כי אם כשיודע צודאי שהוא נגד המקדש אי נמי
 סבירא ליה דהיכא דידוע צודאי שהוא נזדיין שרי לאיזה נד
 שירצה ואין צריך לחוש לאותו רצועה ומ"ק לא סבירא ליה
 הכי כן נראה לי צבאור דברי הבית יוסף ז"ל אבל עיקר
 פירושו אינו עולה על לשון הרמב"ם ז"ל כי אם דוחק גדול
 ולא הארכתי מהיות שהבית יוסף עצמו חשב לדוחק ודו"ק.

ראיתי להזכיר כאן מה שקשה לי על דברי צ"ח סימן ג' הנ"ל
 צ"ה וכשיושב כתב וזה לשונו רצינו נסמך על אידך
 צרייתא כו' עכ"ל לא ידענא מנא ליה להטור שזה היה
 בארצות צפון או דרום דילמא כפרש"י ז"ל (ס"ב ע"א ד"ה אחר רבי
 יהושע) אמר רבי עקיבא וציהודא היה עכ"ל עוד כתב וזה
 לשונו ומה שכתב או איפכא איכא לתמוה כו' עד וכן נראה
 דעת הפוסקים כו' עכ"ל הגה חירץ דעת כל הפוסקים
 ונשאר קשה על דעת הרמב"ם (שם) דהביא דין מטיל מים

דהוה אמינא ככל הברכות כולן דיואל בשמיעה מטעם ההורח
 בלבו להכי פתיך הא צניין באפי עשרה והכא לא מהני
 ההורח הלכא או אינו משמיע לאזויו דהוה כההורח ומשי דענו
 בתרייהו אמן ועינה זו צפני כולן הוה כמברך בעצמו כמו
 שכתב הרמב"ם שם משנה י"א וק"ל אמנם הטור או"ח סימן
 רי"ט פירש צו פירוש אחר בשם אביו הרא"ש ז"ל לפי גרסת
 הרא"ש ז"ל

דף ס"א ע"ב גמרא ת"ר הגפנה ביהודה כתב הרמב"ם
 פרק ז' מהלכות בית הבחירה (הל"ה) זה
 לשונו וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי
 הקדש כו' פן הלשון על פי הגהות הכסף משנה וכתב עליו
 הב"ח אורח חיים סימן ג' (ד"ה לשון הרמב"ם) וצריך עיון מאין
 הוציא דין זה ומצד הב"ח דינא לו מדין לא יקל ראשו דאין לך
 קלות ראש ומה ממטיל מים ואף על גב דקלות ראש לא אסרו
 כי אם בזמן שהשפיעה שורה וצטאין גדר הכא נמי מייירי
 הרמב"ם בהכי וסמך לו אמה שכתב קודם זה (הל"ה) גבי הקלות
 הראש ע"כ וקשה לי אחירונו דהרמב"ם יסמוך אלפני פניו
 ולא אלפניו שהרי צ"ה"ס כתב דין יפנין וישנים דמייירי בזמן
 הוה וצדאיכא גדר ועלה קאי גם כן דין המטיל מים.

לבן נראה לעי"ד עיקר כמ"ש הכסף משנה שם דדין זה הוא
 מירושלמי פרק הרוחה (ברכות פ"ט הל"ה) וכוונת הכסף
 משנה דגרסי בירושלמי תניא המטיל מים הופך פניו לצפון
 המסיד רגליו הופך פניו לדרום אמר רבי יוסי בי רבי צון
 מתניתין מן הצופים ולפנים כו' עכ"ל ולכן נדין מיסך רגליו
 כיון דבש"ס דילן לא חילקו צין צפון לדרום וסתמא המירו
 ואפילו בחור הצופים רק שלא יהא נגד הקודש גם הרמב"ם
 לא חילק אבל נדין מטיל מים שמוה לא נזכר בש"ס דילן לא
 לאסור ולא להיחר פסק בירושלמי שלא יהא למורח או למערב
 שהוא כלפי הקודש או לנגד שכנגד הקודש כמו שכתב הוא שם
 אבל לנגד דרום החיר בקל וחומר ממיסך רגליו דשרי לשני
 הנזדיין ומה שכתב הרמב"ם עוד נדין מטיל מים הנ"ל או
 יסלק הקודש לנזדיין הוא מסביר דנפשיה כיון דלא אסריין
 בכל מקום כי אם מהצופים שמע מינה דטעמא משום קודש
 הוא וכשמסלק הקודש לנזדיין שרי אי נמי ס"ל לצופים הוא
 מכיון נגד המקדש כמו שכתבתי לעיל דף נ"ד ע"א במתניתין
 לא יקל עיי"ש וק"ל.

שם רבי עקיבא אומר כו' הרמב"ם (שם) אסור בכל מקום
 אפילו צפון ארץ ישראל או דרומו לפנות צין מורח
 ומערב וכן הוא בטור אורח חיים סימן ג' ונתחבט הבית
 יוסף למזוא דעת קדושים וכתב שם (ר"ה וכשיושב ירוק) ומיהו
 אפשר לדחוק ולומר כו' אמורח ומערב דמקדש כו' עיין שם.
 ודבריו צריכין ציבור כאשר תמה עליהם הב"ח (ר"ה ומ"ש או
 איפכא) איך אפשר לומר כן שהיה צפון ודרום דגליל נגד מורח

לאורח חיים סימן ג'

לאורח חיים סימן ג'

שיל"ת

ספר הזכרון

מאת

מרן רבן של כל בני הגולה
רבינו **משה סופר** זצוק"ל

בעל

חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא בק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל, ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם הלכת מחוקק ספון זיע"א.

כולל

זכרון דברים מהמאורעות והמלחמות, נסים ונפלאות, — שאירעו ונתרחשו בק"ק פרעסבורג בשנת תקס"ט; משולב בדברי מוסר, חידושי הלכות ואגדות. כתוב: לזכרון ליראי ה' ולחושבי שמו, למען דעת צדקותיו ית', ולספר שמו בכל הארץ.

★

נדפס שלש פעמים מתוך העתק בלתי-מדויק, בהשמטות ושינויים רבים: בפרעסבורג שנת תרל"ט; בדראהאביטש שנת תרנ"ז; בכוראמעסט שנת תש"ב.

ועתה מופיע בפעם הראשונה מעצם כתב-ידו הקרושה של מרן המחבר ז"ל

★

ונספף עליו תוספת מרובה, וכתובם:

דרשה לערב יום-כפור

ע"ד פ'ר'ד'ס' — ממרן המחבר ז"ל

מקונטרס כתבי-יד שטרם ראה אור עולם

ונלותה אליהם

צוואת מרן המחבר ז"ל

שהועתקה מתצלום עצם כתב ידו הקרושה.

נערה, נסדר, ויוצא לאור על-ידי

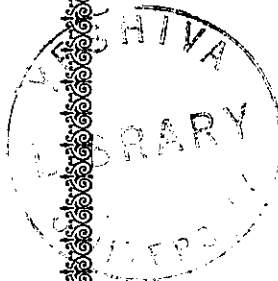
מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד על-שם ה"חתם סופר" ז"ל

בעיר הקודש ירושלים תובב"א

בסיוע

"מעין החכמה"

(מפעל עזר מרכזי להוצאת ספרים וסיוע למחברים)

76

וביום הכניסה עליתי לתורה וברכתי ברכת הגומל בלשון רבים, ואנשי ק"ק פ"ב שהי' עמי ענו אחרי בלשון רבים מי שגמלנו כל טוב, וכן נעשה גם בתוך הק"ק ע"י הרב רב"ד מהו' מרדכי טאסק ג"א, ואמנם אחרי יום וימים רבים והארץ יושבת שוקט ובוטה, חזרו רוב האנשים לבתיהם וגם החזירו נשיהם וטפם כי ראו כי היתה הרווחה והכבוד את לבם, הבטיחו עצמם על דברי שקר לאמור, ראו השונאים כי לא יכלו להבעיר אש בעיר כי פסק כח החץ בעברו מעבר לנהר, ע"כ לא יזידו עוד ולא ירימו ידם, ואמנם אני אמרתי מה לי במהתלות אנשים הללו, וכל זמן שהאויב נגדי לא נשוב לבתינו, אך אמרתי עם לבי בהגיע תור ער"ח תמוז אשר רוב או כל העם יתענו, מה טוב ליסע שמה ולבשר צדק בקהל רב, כי ירבה כבוד ה' ויהי' קרובים לתשובה ולא אירא מסכנה כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, אח"כ אשוב למקומי ליערגן, גם גליתי דעתי זאת לאיזה יחידי סגולה, וביום ער"ח בעת מנחת הערב באו הנחי תרי

בנו הגאון מוהר"ש סופר זצ"ל אבד"ק קראקא, בעל מכתבי סופר, בהקדמה לשו"ת חת"ס חלק יו"ה, וז"ל: "שמעתי מפיו הקדוש מיום אשר החל ללמוד עם תלמידים לא עבר עליו יום בשנה שלא למד תורה ברבים חוץ מט"ב; גם כליל יה"כ התאספו אליו עדרים ולימד אותם סדר עבודת יוה"כ בבהמ"ק שיבנה בב"א... וכשהי' גוסס סמוך למיתה קרא לו איזה תלמידים ואמר לפניהם דברי תורה למען לא יעביר יום בלי תלמוד תורה דרביים..."
 א) הג"ר מרדכי טאסק ז"ל שימש כראב"ד בפ"ב במשך יותר מחמישים שנה, הוא נתמנה עוד בימי הגאון ר' משולם איגרא ז"ל, וכהן פאר עד קרוב לסוף ימי מרן ז"ל, כשנפטר בגיל תשעים ושלוש, ביום ד' י"ג לחודש טבת שנת תקצ"ו. הוא נספד ע"י מרן ז"ל, וההספד נדפס ב"תורת משה" מהדורא קמא פרשת ויחי, וכן בדרשות חת"ס דף שפ"ט טור ב', הוא התום על כתב הרבנות למרן ז"ל כשנתקבל לפ"ב. הגר"מ טאסק נולד באיטליה, ובגיל ארבעים ושלוש נתקבל כראב"ד דפ"ב, ונוסף על זה שימש גם כרב ב"חברה ש"ס" דשם, אשר למד שם את שיעוריו מידי יום ביומו, ובי"ב שבט שנת תקפ"ח סיים את הש"ס ברוב עם הדרת מלך, ביום פטירתו, ג' שעות לפני עלות השמימה, בא אליו לבקר שמש הקהלה הצדיק ר' משה ליב ז"ל, שנשלח ממרן ז"ל לשאול בשלמו. על שאלתו השיב הגר"מ ז"ל: "הפח נשבר" — כי ימי חייו היו תשעים ושלוש גמטריא ה'פ"ח. כשמבקרו שאלו כמה האריך ימים, השיב לו: בזכות שלשה דברים א) זה חמישים שנה תמידין כסדרן — בין בשבת בין ביום טוב — לא ישנתי בלילה יותר מארבע שעות; קמתי ממטתי שלש שעות אחר חצות, ועסקתי בפיקודי ה' ישרים להלכה למעשה, ב) לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, לחדש חידושי תורה לעשות לי שם ותפארת מכת חידודי וליבונני, כי יראתי אגב חריפתא משבשחא, ג) מיום שישבתי על כסא הוראה והיתה פרנסתי קצובה מקופת הקהל — לא נמצא בביתי בהכנסת שבת מלכתא אפילו פרוטה אחת אשר נקרא שמי עליה, ובאמת בעת פטירתו לא השאיר אחריו כסף או שוה כסף — זולת גביע כסף אחד שניתן לו למזכרת ביום סיום הש"ס הנזכר, מיוצאי חלציו: תחנו הגאון מו"ה משה קנישע ז"ל שהי' אבד"ק יינק ואח"כ אבד"ק פרוינקירכן, תלמידו המובהק והחביב של מרן ז"ל, ונוכר כמה פעמים בשו"ת חת"ס; ובת אחת השיא להרבני הצדיק המפורסם מו"ה שמואל דייטש ז"ל שהי' חותנו של הגאון מו"ה זלמן באניהר ז"ל שהי' ראב"ד דק"ק פ"ב.
 [מספר אבני בית היוצר ח"ב סי' י']

נסתפקו אם יכרך לאחריו ברכה מעין שלש [ר"ל על האדמה ועל פרי האדמה], ולכך כתבו שנכון שלא לאכלו אלא בתוך הסעודה וכו'.

וכן אם תעשה לאקשין (איטריות) כמו שלנו אפויים, אע"פ שבאופן עשייתו היה כמו כלילה עבה, מ"מ אין זה לא לחם ולא תואר לחם וברכתו בורא מיני מזונות אף בקובע. אמנם חישין אפויים ונתנפחו, הם גם פחות מלאקשין, וברכתם בורא פרי האדמה. ואלו הם דברים פשוטים למתעמק ומבין בצורתא דשמעתא ובתוריתא דפיתא ולא בהעברה בעלמא. (והארכתי בזה, כי הרבה אינם מבינים הלכה זו, ונכשלים בברכה שאינה נכונה).

סימן פ"ד

המוציא אחרים בברכת הגומל

76 שו"ע או"ח סי' רי"ט סעי' ה'.

כתב המחבר וז"ל: אם בירך אחד הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חברו ושמע חברו וכיוון לצאת יצא וכו', ע"כ.

שמעתי שיש נוהגים שכשיש בבית הכנסת הרבה אנשים המחזיבים לברך ברכת הגומל, שעומד אחד ואומר לכל הציבור שמי שצריך לברכת הגומל יתכוין לצאת בברכתו, ומברך ומוציא לכולם ידי חובה.

ולדידי חוששני דלאו שפיר עבדי, דהרי המחבר בס"י רי"ט סעי' ג' כתב מחלוקת במברך בפחות מעשרה, וז"ל: ואם בירך בפחות מעשרה יש אומרים שיצא ויש אומרים שלא יצא וכו', וא"כ ליש אומרים בתרא דלא יצא, נראה שעשרה אנשים צריכים לשמוע מן המברך את הברכה, או לכל הפחות שיוודעים שהוא מברך, [וע"י זה מתפרסם בעשרה שנעשה לו נס], ובאופן הג"ל שאתד מברך ומכוון להוציא למאן דבעי, הרי שהעשרה לא שמעו ולא ידעו מי היוצא, ובודאי שלא מהני.

אלא שלפי"ז קשה דין המחבר הנ"ל בסעי' ה', שכתב שיצא בברכת חברו, ולא רמו שהצבור צריך לשמוע או לדעת שהשומע מכוין לצאת בברכתו של חברו.

אכן בסעי' ד' שכתב המחבר: אם בירך אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא וכו', ע"כ. אין קושיא כל כך, דשם מיירי שתבירו מברך בלשון נוכח למי שחייב לברך הגומל, והרי הוא מברך בקול ואומר למי הוא מתכוין, ואם יש עשרה השומעים הרי בירך בפני עשרה, וכן כתב במ"ב [ס"ק י"ב] שצריך שיהיו שם עשרה. ואף שהמחבר סתם דבריו, אפשר לדחוק ולומר שסמך על

מה שכתב בסעי' ג' שצריך עשרה, אבל בסעי' ה' אין הדברים מתיישבים אפי' בדוחק, וצ"ע כעת.

L

סימן פ"ה

ביצד אונן מברך שהחיינו על הירושה

שו"ע או"ח סימן רכ"ג סעיף ב'.

כתב המחבר וז"ל: מת אביו מברך דיין האמת. היה לו ממון שירשו, אם אין לו אחים מברך גם כן שהחיינו. ואם יש לו אחים, במקום שהחיינו מברך הטוב והמטיב, עכ"ל.

וצ"ע דהא אונן פטור מן המצוות ומן הברכות, והלכה מפורשת היא באו"ח סימן ע"א, עיי"ש ובמ"ב שם, וכן ביו"ד סימן שמ"א סעיף א'. ומן התימה שעדיין לא מצאתי מי שיתעורר בזה.

ועל ברכת דיין האמת הייתי יכול לומר שזה זמנו בשעת המיתה והשמועה - ועל כרחק שנתקנה לאומרה אז כשהוא אונן, אבל על ברכת שהחיינו או הטוב והמטיב על הירושה, קשה למה צריך דוקא עכשיו לברך אותה, והלא כל הברכות שאונן פטור - ג"כ מיירי באופן שזמנם חל באנינות ואם עבר זמנם בטלה ברכתם, ואעפ"כ אינו מברך באנינותו. ומאי שנא ברכת שהחיינו והטוב והמטיב, וצ"ע.

סימן פ"ו

שהחיינו בתפילין

שו"ע או"ח סימן רכ"ג סעיף ג'.

כתב המחבר וז"ל: בנה בית חדש או קנה כלים חדשים אפילו היה לו כיוצא באלו תחלה או קנה וחזר וקנה מברך על כל פעם שהחיינו, עכ"ל.

שאלה: הקונה תפילין חדשות, וכן בר מצוה המקבל תפילין, האם יש לברך על זה שהחיינו.

תשובה: נראה לענ"ד שיש לברך שהחיינו, כי שמחה גדולה היא לו. ואף אם זו ברכת הרשות, לא גרע מברכת שהחיינו על כל מיני פירות וירקות, דהא אפילו על מלפפונים וכדומה במקום שאין מצויין כל השנה מברכים שהחיינו, כל שכן בזה ששמחתו ודאי גדולה, ובפרט היום שמשלמים עליהן בטבין ותקילין.

ש"א אור יצחק חלק
בר"צ ר' יצחק זאנז' ט"א

ספר

אוצר הלכות

זכרון משה

ע"ש א"ז הרה"ח רבי משה ב"ר אלחנן זאב ז"ל קלאנסבאלד

על שו"ע אורח חיים

חלק ג'

והוא אוצר הלכות מדברי השו"ע ונו"כ ומספרי הלכה
 ושו"ת מגדולי הפוסקים מקמאי ובתראי עד גדולי זמנינו,
 בהלכות הנוגעים לשלחן ערוך אורח חיים ח"א, מסודר על
 סדר הסימנים והסעיפים בשו"ע, באופן קיצור ובלשון צח
 וקל השוה לכל נפש

נלקט ונסדר בס"ד ע"י הצב"י

אברהם צבי פריעדמאן

דומ"ץ דק"ק אור פני יהושע גאלאנטא

ברוקלין נ"י • תשס"ח לפ"ק

טוב, או "בירך רחמנא מלכא דעלמא דיהבך לך", וענה אחריו "אמן" יצא יד"ת, ^פ והיינו דוקא אם שמע כל הברכה מפי המברך, וכיון לצאת בה והי' שם עשרה, אבל אם לא הי' שם עשרה תלוי בפלוגתא הנ"ל, ^פ ואם לא ענה אמן לא יצא יד"ת, ^ז וי"א דאין לברך בשביל חברו אלא על אביו ורבו או על אשתו אבל בלא"ה לא, ^ז אבל אין מנהגינו בשום ענין שאחד יברך בעד חברו.

לו) ^ז ומי שנחלה כל כך עד שמרוב חולשתו אינו יכול לברך בעצמו, ואפי' לענות אמן על ברכת חברו אינו יכול, וחבירו בירך בשבילו והוא הרכין בראשו כמודה על האמת על ברכת חברו, יצא אפי' לא ענה אחריו אמן.

לט) ^ז ציבור שיש להם חיוב בברכת הגומל, כשיש בציבור רבים שחייבים בברכת הגומל, ^ז ו"א שאחד מהן יברך בעד כולם ויכוון להוציאם, וגם הם יכוונו לצאת ויענו אחריו אמן, ויאמר נוסח הברכה "שגמלנו" בלשון רבים, וגם הם יענו אחריו "מי שגמלנו כל טוב הוא יגמלינו כל טוב סלה", ^ז ובדיעבד אפי' אם לא ענו אחריו "אמן" יצאו ידי חובתם, ואם המברך לא כיוון להוציאם בברכתו והם כוונו לצאת, ^ז יש דיעות אם העונים יצאו ידי חובתם, ^ז ומ"מ מנהגינו כשיש איזה אנשים שחייבים בברכת הגומל, שכל אחד מברך בפני עצמו. ^ל

פתח האוצר

הזכרון (יוזלס דף כ"ה) שעשה כן למעשה שבירך הגומל בלשון רבים אחר שעלה לתורה, וכל העם ענו אחריו בלשון רבים, ויצאו ידי חובתם, וכ"כ בספר פתח הדביר (סק"ט) הו"ד בספר אהלך באמיתך (טס סק"ט).
צד. שר"ע (טע"י), דכל שהמברך חייב יצא האחד אפי' בלא עניית אמן.
צה. עי' באהלך באמיתך (טס סק"ד) שהביא דבספר זכר נתן כתב בשם הערך השלחן דאם השומע ענה אמן הרי זה כאלו בירך בעצמו, ואע"פ שהמברך לא נתכוון להוציא יצא, ואח"כ דחה, שם דבריו וכתב דגם ככה"ג בעינן לכוונת המברך, ועיי"ע מ"ש בשו"ת מהר"ם שיק (או"ס סי' נ"ב).
צו. כן מנהגינו ועי' מ"ש על זה בספר אהלך באמיתך (טס סעי' ל"ט וכסק"ו), ועיי"ע מ"ש לעיל (נסי' ר"ג) דאין מנהגינו להוציא אחד את חברו בברכת הנהנין, כיון שאין הכל בקיאין בהלכותיו עיי"ש.

פח. מ"ב (סק"ב), ועי' בשעה"צ (סק"ט) דא"צ כוונת המברך רק כוונת השומע, וכ"כ הכף החיים (סק"ב) בשם כמה אחרונים.
פפ. מ"ב (טס), עי' בשעה"צ (סק"ט).
צ. כ"כ האליה רבה (סק"ב) והוא כמ"ש הבי"ש בשם הרשב"א, ועיי"ש דכן משמע בט"ז (סק"ג), וכ"כ הבה"ל (ד"ה וכן זס), ועי' במ"א (סק"ד) ובמ"ב (סק"ו) שכתבו דגם על אשתו מותר לברך.
צא. כף החיים (סק"ו) עיי"ש הטעם דכיון שיש בזה פלוגתא בנוסח הברכה, ע"כ לא נהגו לברך בשביל אחר, וגם בערוך השלחן (ט"ע) כתב דאין המנהג כן.
צב. שדי חמד (אסיפ"ד מערכות נרכות סי' ז' אות ע"ו) הובא להלכה בספר ארחות חיים (ספיקא סעיף י') ובשו"ת בצל החכמה (מ"ד סי' פ').
צג. כן נהג מרן הגאון החתם סופר זי"ע כמ"ש בספר

ז קרה"ת
ז ביום ב'
ז מג' ימים,
ז כשימצא
ז שיעברו
ז כון שלא
ז דל לברך
ז ב' וי"א
ז ת הגומל
ז גמלך כל
ז טעם משום
ז מיד באותו
ז אם ירצה
ז י"ק.
ז כוונה תיקף
ז חר קרה"ת,
ז דך בכל מה
ז יונה הובא
ז (סק"ט).
ז כתב "זנבין
ז בד אין בכך
ז (מע' נרכות
ז יבצת, וכ"כ
ז קיצור
ז "צ (סקט"ו),
ז יים (סקל"ט)

הוא הרכין בראשו כמודה על האמת על ברכת חברו, יצא אפי' לא ענה אחריו אמן.

Naiman, Shemuel

17

בעזה"י

ספר

אבני חושן

ביאור ובירור מקיף
על עניני וגדרי שומע כעונה

ונלוה אליו

פתיחה רחבה

על גדרי ודיני שומע כעונה

מלוקט ומסודר מדברי הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים

חברתיו בעזהשי"ת

שמואל ניימאן

בן אאמו"ר הרה"ג ר' אברהם ניסן שליט"א

פה מאנסי יע"א

שנת תשנ"ג לפ"ק

מדין שליחות, דהא אין שליחות במלכה שבגופה, אע"כ נחכונו לומר כג"ל דשומע כעונה היינו דחזירו מולאו והוא כעין דין שליחות, דהתורה גילה לנו דכשחזירו שומע ממנו יכול לעשותו בשבילו.

(ד) כתב הש"ע הרב (או"ח סימן רי"ג ס"ז) וז"ל: לעולם ירצה אדם בצרכות האריכות, ואף שהשומע כעונה מ"מ המצדק הוא עיקר שהוא נעשה שליח לכלים להוציאם

י"ח, וכולם מקיימים מלכות הצרכה על ידו וכאילו כולם מצרכים צרכה אחת היוצא מפי המצדק שפיו כפיהם וראוי שיקיים כל אחד ואחד בעלמו מלכות הצרכה משיקיימנה. ע"י שליח, שכיון שכל אחד חייב בצרכה זו לעלמו ה"ז ריבוי צרכות האריכות עכ"ל. והנה מצוה ג"כ בדבריו דהענין דשומע כעונה הוא דהוא עושה הצרכה בתורת שליחות לכלן, וכונתו הוא כאשר צונו דהוי כמו דין שליחות.

סימן י"ד

בענין שומע כעונה לגבי ברכת הגומל

76 א) בגמ' (ברכות י"ד:) רב יהודה חלש ואיתפח על לגבי ר"ח בגדתא רבנן אמרו לי צריך רחמנא דיהבך ויהלן ולא יהבך לעפרה אמר להו פטרתון יתי מלאודוויי, והא אמר אבוי צעי אודוויי באפי עשרה, דהווי צי עשרה, והא איבו לא קא מודה, ומשני ל"ל דענה בתריי אמן ע"כ, ומקשים הראשונים דלמה צריך לומר אמן, הא בלא"ה יכול ללאת מטעם שומע כעונה, שהרי שומע כעונה יולא גם צלי עניית אמן.

ב) והגרעק"א (בש"ע או"ח ס' רי"ע ס"ד וס"ה) והאבני נזר (או"ח סימן מ' אות א') תירלו דלא שייך שומע כעונה אלא במקום שאומר זה הנוסח שחזירו צריך לומר, אבל במקום שהעונה אומר בנוסח אחר אף שהכוונה של הנוסחאות שוין הן, כג"ל א"ח להוציא מטעם שומע כעונה, וכאן הרי השומע

צריך לומר שגמלני כל טוב, והשמיעה כאן היתה שגמלך כל טוב, דהא הם צרכו דיהבך ויהלן ולא יהבך לעפרה, ובצויר ששומע מחזירו שמצדק ברכת הגומל לעלמו ובנוסח שגמלני כל טוב אין הכי נמי דיכול ללאת בו, דהנוסחאות שוות, וע"י צעור (או"ח סימן רי"ע) שחירך בשם הרא"ש באופן אחר מדוע לא יכול ללאת מטעם שומע כעונה (ע"י להלן אות ח' שהבאנו לשונו), וע"ע בשיטה מקובלת (שם) שחירך דבאמת היה יכול ללאת מטעם שומע כעונה, אלא דשם מיירי שלא נחכוין להוציאו ומה"ע הוצרך לענות אמן, ועכ"פ מצוהר מדבריהם שגם כשאינו אומר הנוסח ההוא שצריך חזירו לומר, מ"מ יכולין להוציאו מטעם שומע כעונה כיון דהכוונה שיה, ויש לעיין בסדרת המחלוקת.

ג) ובראה לצאר דגם זה תליא בחקירה → בג"ל, שלפי ד' א' שחזירו מולאו

והיינו שמידשה נ יכול חזירו לדבר לומר באותו הנו שהרי אם צהנונ שעושה בשביל ח בשלמא כשהוא צ היה יכול ללאת שאינו מודה ע כשחזירו אומר ש שמודה על ניסו, לא היה חסרון נ שהוא היה צריך צ' שעי' שמייעו אליו, ונמלא שהו צלשון שגמלך הו לומר שגמלני, מש

יישוב התבואות

(ד) והבה על קו אמן

שומע כעונה ו התבואות שור (ב) שם) וז"ל, ולענין מ"מ לאו כעונה כעונה, וכ"פ הכי ז"ל (פרק א' מה שומע כעונה כהודאה דלא חז באדם המדבר לי וחזירו שותק כה המדבר ומצדק אלא מטעם דל

שתיקתו זה בשמעו הצרכה צנונה כמ"ס
 הפוסקים דעתינ שיבין מה ששומע עכ"פ כאלו
 מהרהר בלבו דק"ל בכל הצרכות דמצרך בלבו
 ילא כמ"ס הרמב"ם שם משנה ז', ולהכי לא
 קשה ליה ממימרא דד' לריבין להודות דה"א
 ככל הצרכות כולן דיולא בשמיעה מטעם הרהור
 בלבו, להכי פריך הא דעתינ באפי עשרה והרי
 לא מהכי הרהור הלכ או אינו משמיע לאזניו
 דהוה כהרהור, ומשני דעתינ בתרייהו אמן, ועני'
 זו צפני כולן הוה כמצרך בעלמא כמ"ס הרמב"ם
 שם משנה י"ח, עכ"ל.

(ה) ולבאורה כוונתו לומר דכיון שהוא דין →
 בגומל שריף להודות צפני
 עשרה כמצואר צסוגיא שם, לכן אף ששומע
 כעונה וחשוב כאילו צירף, עכ"ז אינו חשיב
 כאילו צירף צפני עשרה, ולכן לא סגי במה
 שהודה ע"י שומע כעונה כיון שלא היה צפני
 עשרה, והנה לפי ד' א' שחצירו מצרך בשבילו,
 אין הסברה מוצנת כ"כ, שהרי הוא תנאי
 בצרכה שיהא צפני עשרה, ואם שחצירו המצרך
 הודה צפני עשרה כראוי, הרי אז נחשב שהודה
 הוא בעלמא צפני עשרה, דהא חצירו הודה
 בשבילו צפני עשרה, אמנם ללד צ' מוצן שפיר
 דהא יולא בשמיעתו, ואולי י"ל דלא נחשב
 שהודה צפני עשרה, שהרי הודאה צפני עשרה
 הפי' שעשרה שומעין הודאתו, והעשרה אין
 שומעין שמיעתו, והוא דומה להמצרך בהרהור
 צפני עשרה או שצירף צפה בלחש דלא מהני,
 ולא נחשב כאילו הודה צפני עשרה, וכן כאן
 כיון שהעשרה אינם שומעין שום דיבור ממנו
 שהרי הוא יולא בשמיעה, לזאת לא חשיב שהודה
 צפני עשרה, והגם שאף ללד צ' כתבנו דאינו
 יולא בשמיעה גרידא רק הכוונה שממשיך
 הדיבור של חצירו אליו ע"י שמיעתו, ככ"ז ס"ל

והיינו שחידשה התורה דצמקום שריבין דיבור
 יכול חצירו לדבר בשבילו, מסתבר שאינו לריף
 לומר באותו הגוסח שחצירו היה לריף לומר,
 שהרי אם צ'הגוסח שאומר עכשיו מחזי יותר
 שמושה בשביל חצירו איזה חסרון איכא בזה,
 בשלמא כשהוא בעלמא היה אומר זה הגוסח לא
 היה יכול ללאת משום דאם אמר שגמלך מחזי
 שאינו מודה על הנס שקרה לו, משא"כ
 כשחצירו אומר שגמלך, הרי אדרבה מחזי יותר
 שמודה על ניסו, ולכן ס"ל להך ראשונים שזה
 לא היה חסרון מה שאמרו בלשון אחרת ממה
 שהוא היה לריף לומר, אך הגרעק"א ס"ל כלד
 צ' שט"י שמיעתו ממשיך הדיבור של חצירו
 אליו, ונמלא שהוא הוא המצרך, ובאומר הצרכה
 בלשון שגמלך הרי אינו יולא משום שהוא לריף
 לומר שגמלני, משו"ה אין יכולים להזיאו מטעם
 שומע כעונה.

יישוב התבואות שור בקושיא הנ"ל בענין
 ברכת הגומל

(ד) והנה על קושיא הנ"ל מדוע הולך לענות
 אמן, הלא היה יכול ללאת מטעם
 שומע כעונה אף בלי עניית אמן, תירץ
 התבואות שור (בספרו צכור שור במסכת צרכות
 שם) וז"ל, ולעני"ד דהא דאמרינן שומע כעונה
 מ"מ לאו כעונה ממש הוא רק דהשומע יולא
 כעונה, וכ"פ הכ"מ בהדיא לצאר דברי הרמב"ם
 ז"ל (פרק א' מהלכות צרכות משנה י"א) וטעם
 שומע כעונה לאו משום דשתיקתה הו"א
 כהודאה דלא אמרו שתיקה כהודאה אלא כגון
 באדם המדבר לחצירו או בדבר הנוגע לחצירו
 וחצירו שותק כהאי דימות (דף ע"ז), אבל אדם
 המדבר ומצרך להקצ"ה אין שתיקתו כעונה
 אלא מטעם דלא גרע ממצרך בלבו, והרי

ידו
 מפי
 אחד
 ע"י
 צלמו
 נואר
 יחא
 ונתו

כאן
 הצד
 צירו
 כל
 אלות
 ששם
 געם
 ונו,
 היה
 דשם
 גות
 אינו
 צ"מ
 כיון
 ת.

ירכה
 ילאו

דכיון דהמשכת דיבור אליו לא שמע לעשרה, לכן הוא חסרון בהודאה בפני עשרה.

ו' אמנם י"ל דגם ל"ד א' דחזירו מולאו יוצן הסביר דלא יכני שומע כעונה ומעט הכ"ל דלריך להודות בפני עשרה, ד"ל דהעטם דלא מהני משום שלא הודה בפני עשרה אין העטם כ"ל דעשרה לא היו שומעין כשהודה ע"י שומע כעונה, אלא י"ל דהיינו טעמא ד"ל דהודאה דהוא בפני עשרה הוא יותר מסתם הודאה, דקפידת התורה כאן שיודה בפני קהל ועדה, ולא יהא ציוו לציון עלמו, וי"ל דהתורה לא חידשה דשומע כעונה רק באופן דלא לריכין אלא סתם אמירה, אבל במקום דלריכין יותר מסתם אמירה אז אין חזירו יכול להוליא, ולכן אמרינן דהגם שחזירו הודה בפני עשרה, אבל על חלק של הודאה בפני עשרה לא אמרינן שומע כעונה, והיינו דעל חלק זה דיהא הודאה בפני קהל ועדה לא יכול חזירו להוליא, ונמלא דחזירו הוליא רק בעלם הברכה אבל לא עד כדי כך שיהא חשוב כאילו הודה בפני קהל ועדה, ולכן לא מהני שומע כעונה בצרכת הגומל.

ז' נ"ב, הנה האבני נזר (או"ח סימן מ' אות ג') הקשה על סדר קושיות הגמרא הכ"ל (באות א'), דמתחילה פריך והא לא היו עשרה ומשני דהוה עשרה, והדר מקשה והא חיבו לא מודה, ומשני דעניי אמון, והלא קושיא השניה פשוטה יותר דלא מודה כלל, והי' לו להקשות דבר זה בתחילה, ולאחר שמתרץ שענה אמון אז יקשה והא לא הוה עשרה, אמנם לפי דברי הסבור שור דקושיית הגמרא דלא מהני כאן שומע כעונה מ"ל הדין דלריך להודות בפני עשרה מיושב הקושיא כמין חומר, דאי לאו

האי דינא דלריכין להודות בפני עשרה הרי ליכא התחלה להקושיא שלא הודה, שהרי בלאו הדין דלריך להודות בפני עשרה יכולין ללאת ברכה הגומל מטעם שומע כעונה, וא"כ שפיר הודה רב יהודה ע"י שומע כעונה, אבל כיון דיש חנאי דלריכין להודות בפני עשרה ע"כ לא ה"י יכול ללאת מטעם שומע כעונה, ולכן מקשה מתחילה דלא היה עשרה, ולאחר שמתרץ דהוה עשרה, תו מקשה דהא לא הודה.

דיוק בלשון הטור וישוב לזה

ח' כתב הטור (בא"ח סימן רי"ט) וז"ל: ואם בירך אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב וענה אמן יאל, דגרסוין בפרק הוואה רב יהודה חלוש ואיתפח על לגביה רב הנה בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא אחר להו פערתן מלאודווי, ולריך לומר שהזכירו שם ומלכות כגון שאמרו בריך רחמנא מלכא דיהבך לן שהרי כל הברכות לריכות שם ומלכות ואסיקנא כשענה אמן, ופי' א"ח ז"ל אע"ג דשומע יולא בשמייעה בלא עניית אמן היינו דוקא כשהמבצרך חייב ג"כ בצרכה אז יולא השומע בלא עניית אמן, אבל הכא כיון שהם לא היו חייבין בצרכה זו לכך הולרך הוא לענות אמן ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה שהם נתנו שבה והודאה למקום כדרך בני אדם שמשבחים למקום על העובד שמזמין להם, לפי זה אם בירך אחד הגומל לעלמו ושמע אחר וכיון ללאת ילא בלא עניית אמן, עכ"ל, וכתב על זה הדרישה (באות ז') ק"ק מאי לפי זה דקאמר, הלא כבר כתב זה לדינא לעיל סימן רי"ג ז"ל אין המבצרך מוליא אא"כ אכל עמהן ואז יולאין בשמיעתו אפילו בלי עניית אמן, עכ"ל.

והנהגה לומר
התבוננות שור
ללאת מטעם ש
אור דהחסרון
עשרה, אז אין
כשמבצרך לעלמ
אזינו בפני עש
דהחסרון הי'
במקום שלריך
בני חיובא, ל
כעונה, ולכן
דלכן לא היה
כעונה מפאת
בניור דאין לפ
בניור שחזירו
בשומע כעונה
לא ילא רב יכ
משום דלא שו
א"כ גם ציוו
ללאת בשומע
דלפי הרא"ש
כ
הדין דברכת
ונפי
ט' הנה הבנ
סק'
קדש דס"ל
והרא"ח ס'
והמ"צ בשעה
דבעל הגם צו
לחד מ"ד מז

והבראה לומר בזה, דהנה יש נפק"מ לדינא בין תירון הרא"ש לתירון התבואות שור הג"ל מפני מה לא היה יכול ללכת מטעם שומע כעונה, ולפי דברי התבואות שור דהחסרון היה משום דלריך להודות בפני עשרה, אז אין יכולין להוליא בצרכת חצירו גם כשמצרך לעלמו, כיון דכשמודה בשומע כעונה אינו בפני עשרה, משא"כ לפי תירון הרא"ש דהחסרון הי' מחמת דלא היה בר חיובא, א"כ במקום שלריך להודות לעלמו וליכא החסרון של בני חיובא, אז יכול להוליא אחרים בשומע כעונה, ולכן כתב העור ולפי תירון הרא"ש דלכן לא היה רצ יהודא יכול ללכת בשומע כעונה מפאת החסרון של בני חיובא, לפי זה בליור דאין לפניו החסרון של בר חיובא והיינו בליור שחצירו מצרך לעלמו, אז שפיר יכול ללכת בשומע כעונה, דאם נאמר דהתבואות שור דלכן לא ילא רצ יהודא ברכת הגומל בשומע כעונה, משום דלא שייך שומע כעונה בצרכת הגומל, א"כ גם בליור דחצירו מצרך לעלמו אינו יכול ללכת בשומע כעונה, ולכן דייק העור וכתב ולפי הרא"ש שפיר יכולין ללכת ע"י שומע כעונה בצרכת הגומל.

הדין דברכת הגומל צריך להיות בפני עשרה ונפק"מ לגבי שומע כעונה

ט) הנה הבאר היעב (בשו"ע א"ח סימן רי"ט סק"ד) הביא בשם הלק"ע ומקראי קדש דס"ל דבעל הגם הוא בכלל עשרה, והראנ"ח ס"ל דלריך עשרה מלמד בעל הגם, והמ"צ בשע"ל הביא סמך לשיעת הסוברים דבעל הגם בכלל עשרה, מצרכת חתנים דילפינן לחד מ"ד מצקהלות ברכו ה' ושם החתנים מן

המנין, הי"ג כאן בצרכת הגומל דילפינן מוירוממוהו זקבל עם ג"כ הבעל הגם מן המנין, והזכרון שמואל (בסימן כ"ג אות ה') דחה ראיית המ"צ, וז"ל: וי"ל דאינו דומה כלל לדין ברכת חתנים דהתם הוא דין דהצרכה לריכה להיות בעשרה ולכן שפיר גם החתן מן המנין, דהצרכה הוי בעשרה, אבל לענין ברכת הגומל אין זה דין דהצרכה לריכה להיות בפני עשרה אלא דההודאה לריכה להיות בפני עשרה, עכ"ל.

ד) והיינו דפליגי הפוסקים בדין ברכת הגומל דלריך להודות בפני עשרה, אם הוא דין דהצרכה דלריכה להיות בעשרה, ודין זה הוא דהצרכה לריך להיות במקום שיש השראת השכינה, או שהוא תנאי בהודאה דבעל הגם לריך להודות לפני עשרה, ולפי ה"ד דהוא תנאי בהודאה דלריך להיות בפני עשרה מוצן שפיר תירון התבואות שור דאף דשומע כעונה מ"מ הרי לא הודה בפני עשרה דהרי לא שומעין מה שהוא שומע כעונה, ולכן יש בזה חסרון בהודאתו שלא היה בפני עשרה, דהא לא שמעו הודאתו, משא"כ אם נאמר כהפוסקים דהוא תנאי בהצרכה דלריך להיות בעשרה דהצרכה לריך להיות במקום השראת השכינה, א"כ איזה חסרון יש בזה שלא שמעו מה שצריך, הא במליאות היה כאן ברכת במקום שיש השראת השכינה דהוא עשרה, ואף אם נאמר דגם לגבי ברכת חתנים אם צריך הצרכה בלחש ולא שמעו אחרים דלא ילא דהוא כאילו לא נעשו בעשרה, דכיון דלא שמעו הצרכה הויא כאילו דיבר בינו לבין עלמו, וכאילו לא צריך הצרכה במקום שיש השראת השכינה, נראה דהכא שאני, דהרי כאן הרי שמעו כשצריך המצרך ברכת הגומל רק שלא שמעו מה שהוא מצרך

דרי ליכא
לאו הדין
צרכת
יר הודה
ביון דיש
לא הי'
מקשה
ד דהיה

לו ואם
ה אשר
צפרק
יה רצ
חמנא
ערתן
ע"ג כגון
דרי כל
שענה
מייעה
ה ג"כ
אבל
לכך
בעלה
שנח
שחים
אם
ללכת
זה
אמר,
ז"ל
לאין

בגדר שומע כעונה, וע"כ נראה דבליור כזה שפיר חשנין דבזרכה ה"כ במקום השאלת

השכינה, כיון דהעשרה יש להם שייכות להזרכה, דכרי שמעו מה שהוא שמע.

סימן ט"ז

עוד בענין שומע כעונה בברכת הגומל כשהמברך והשומע מברכים על סיבות אחרות

א) הנה בש"ע (או"ח סימן רי"ע ס"ה) כתב המחבר, ח"ל: אם בירך אחד הגומל לעצמו ונתכוין להוליא את חבירו ושמע חבירו וכיון ללאת ילא אפילו בלא עניית אמן (כיון שהמברך ג"כ חייב ילא השני בלא עניית אמן) עכ"ל, וכתב בהגהות רעק"א ח"ל: ואם המברך חייב ומברך הזרכה על שהיה חולה ונתרפא וזה שומע חייב בזרכה על שהיה הולך מדבר מסתפק בם' אורים גדולים דדרשותיו פ' לו די"ל דיולא בלא עניית אמן או דאף בעניית אמן אינו יולא עיי"ש.

מברך על ענין אחר שוב לא חל הזרכה על מה שנוגע אליו.

ג) אבל האמת אינו כן, דהא גם לך הכ' מודה דיש תנאי דהמברך יחא מחוייב בדצה, והביאור הוא דאם אינו מחוייב בדצה לא חל על הזרכה חלות זרכה, וכן כאן אם אמריון דזרכת הגומל דהוא על נם אחד, אינו אותו זרכת גומל שהוא על נם אחר, ח"כ כשהוא שומע זרכת גומל ממי שנעשה לו נם אחר, אינו שומע אותה זרכת גומל שהוא לריך לזכר, וא"כ הגם דנוסח הזרכה שיה, אבל חלות הזרכה אינה שיה, וא"כ גם לך ז' דשמיעתו ממשיך הדיבור אליו אינו יולא, כיון דממשיך חלות זרכה שאינו בשבילו, ובביאור ספיקות האורים גדולים ע"י מש"כ להלן.

ב) ואפ"ל דלדדי הספק תלוי בחקירה הי"ל, דלפי לך ז' דאין חבירו מוליאו רק דמברך בשמיעתו דעל ידי שמיעתו ממשיך הדיבור של חבירו אליו, מסתבר שיולא דהא אף שחבירו מברך על דצר שונה לגמרי, עכ"ז כיון שנוסח הזרכה לא נשתנה כלום בזה שמברך על ענין אחר, ונמלא דשומע אותו הנוסח שריך לשמוע, ומה לי שחבירו הודה על ענין אחר, אבל לך הא' דחבירו מוליאו, ח"כ המברך הוא רק אותו שמברך בפה, ולכן י"ל דכיון דחבירו

ד) ובאמת י"ל דגם לך ח' דחבירו מוליאו י"ל דיולא אף שחבירו מברך על נם אחר, די"ל דזרכת הגומל אינו שצח על נם פרטיו שלו, רק שנותן שצח והודאה להקצ"ה מה שגומל עוב להנלרכים, ולא חל הזרכה על נם

פרטיו שלו, וזכרו חבירו ג"כ לז גדולים אס' וכו' אחר, מבואר ד זרכה על נם הנפסק בשו"ע שלו וחבירו שני על נם פרטיו ש נה זה, ומדב דחבירו נמי ל שולא, דהא ו דמבואר דיכול האורים גדולים ענין אחר, ולכ על נם פרטיו; ג"כ על אותו ו חבירו אינו מו על נם פרט (ה) והנה הם ח' אחד מחביריו הפס' על מה פוסח אחר כ בשלום או צר לעפרא או כי פוא בכך ואי מברך בשבילו ו עלמו נראה לו אף צו ואין הוא דס"ל דו שומע כעונה, דחבירו מברך להוליא חבירו שלו (זה כלל